

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta
Katedra občanského práva

POSTAVENÍ VĚŘITELŮ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

Diplomová práce

Ondřej Štefeček

Vedoucí diplomové práce:
Prof. JUDr. František Zoulík , CSc.

Datum zpracování:
28. 8. 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 28. 8. 2012

.....
Ondřej Štefěček

Obsah

1. Úvod.....	5
1.1 Koncepce a cíle	6
2. Insolvenční právo v ČR	8
2.1 Důvody nahrazení ZKV IZ - krátká odbočka do historie	8
2.2. K insolvenčnímu zákonu.....	11
2.3 Postata, účel a zásady insolvenčního řízení	12
3. V hlavní roli věřitel	15
3.1 Nástroje věřitelů k ovlivnění insolvenčního řízení	15
3.2 Mnohost věřitelů jako podmínka úpadku.....	17
4. Pohledávky v insolvenčním řízení a jejich charakteristika.....	19
4.1 Dělení pohledávek podle způsobu uplatnění.....	19
4.1.1 Zvláštní případy pohledávek z hlediska jejich uplatnění	22
4.1.2 Pohledávky, které se v insolvenčním řízení neuspokojují	23
4.2 Typy pohledávek přihlašovaných uspokojovaných v insolvenčním řízení.	25
4.3 Příhláška pohledávky	27
4.3.1 Lhůta k podání přihlášky.....	28
4.4 Odpovědnost věřitele za obsah přihlášky pohledávky dle ust. § 178 a násl. IZ... 30	
5. Věřitelské orgány	35
5.1 Schůze věřitelů	35
5.1.1 Kompetence schůze věřitelů a její vliv na průběh řízení	38
5.2 Věřitelský výbor.....	40
5.2.1 Kompetence věřitelského výboru a jeho vliv na průběh řízení.....	42
5.3 Prozatímní věřitelský výbor	43
5.4 Zástupce věřitelů	43
6. Postavení zajištěných věřitelů	45
6.1 Další vybrané instituty ovlivňující uplatňování pohledávek zajištěných věřitelů. 48	
6.1.1 Určení výše zajištěné pohledávky dle ust. § 167 odst. 2 IZ.....	48

6.1.2 Situace, kdy zajištění poskytuje třetí osoba	49
6.1.3 Zamyšlení de lege ferenda	52
6.2 Vliv zajištěných věřitelů na správu a zpeněžení majetkové podstaty	53
6.3 K uspokojení pohledávek zajištěných věřitelů.....	55
7. Popěrné právo věřitelů	58
7.1 Obecný úvod	58
7.2 Úprava v IZ do 31. 3. 2011	59
7.3 K nálezů US:	60
7.4 Postavení insolvenčního správce.....	63
7.5 Argumenty proti popěrnému právu věřitelů.....	64
7.6 Současný stav - nové popěrné právo	65
7.7 Zhodnocení současné úpravy + úvahy de lege ferenda.....	68
Závěr.....	71
Seznam použité literatury a pramenů	75
Abstract.....	78

1. Úvod

Dopady hospodářské a finanční krize oproti původním očekáváním byly a jsou stále značné, pocítují je jak domácnosti tak samozřejmě i podnikatelé. Prostřednictvím médií nebo osobních zkušeností se do povědomí společnosti stále více dostávaly pojmy jako úpadek, konkurz, insolvence a další související termíny. Problematika úpadkového práva je beze sporu tématem velmi aktuálním, neboť hledání optimálního nastavení insolvenčního práva a zvláště institutů insolvenčního řízení, je živou diskusí. Vzhledem ke každoročnímu nárůstu insolvenčních řízení lze předpokládat, že i nadále bude nabývat na důležitosti. Je proto nasnadě, že zájem o toto téma postupně vzrůstá mezi odbornou i laickou veřejností.

Alfou a omegou insolvenčního práva je vztah mezi věřitelem a dlužníkem. Subjekt, který se za této situace může cítit nejvíce ohrožen, je věřitel, který očekává, že platné právní předpisy (a legislativní prostředí) optimálně zajistí v tomto vztahu jeho možnost domáhat se uspokojení svých pohledávek za současné alespoň nejnutnější ochrany dlužníka.

Věřitelé přirozeně hledají nejúčinnější cesty k vymožení svých pohledávek. Mnohdy tak činí z existenčních důvodů, protože pokud by své pohledávky nevybíhali, sami by se mohli stát neplnícími dlužníky.

Výše zmíněné souvisí s mojí motivací při výběru tématu. Rozhodl jsem se rozebrat úpravu postavení věřitelů v insolvenčním řízení s důrazem na řešení úpadku konkurzem, jakožto základního způsobu řešení úpadku, a to hned z několika důvodů. Při své praxi v advokátní kanceláři během studií jsem měl příležitost věnovat se mimo jiné problematice vymáhání pohledávek a to poměrně často formou insolvenčního řízení. Měl jsem tak možnost nahlížet na dané téma optikou našich klientů, ve většině případů nacházejících se v postavení věřitelů.

Dalším faktorem, zvyšujícím můj zájem o insolvenční právo je fakt, že je to dynamicky se rozvíjející právní oblast upravena relativně novým právním předpisem, se kterým se praxe teprve učí pracovat. Tomu napomáhá i se rychle rozvíjející judikatura, přičemž odborná literatura postupně vzniká. Jedná se tedy o problematiku, která nabízí stále

ještě hodně neřešeného i s ohledem na množství subjektů, kterých se může v praxi dotknout a proto dle mého názoru zasluhuje maximální pozornost.

Věřitel je v rámci insolvence jeden z klíčových subjektů a jeho zásadně poměrné uspokojení hlavní cíl řízení, což samo osobě napovídalo, že zajímavé matérie ke zpracování bude dostatek.

Zvolené téma však nabízí ještě další benefit. Vzhledem k výše uvedenému totiž přímo vybízí k hlubšímu ponoření se do dané tematiky, k postižení praktických či teoretických problémů, k objevování vzájemných souvislostí a vztahů v rámci insolvenčního řízení. O co méně tím dává možnost k mechanickému přepisování zákonného textu, o to více pak může obohatit potencionální čtenáře i samotného autora takové práce.

1.1 Koncepce a cíle

Vývoj úpadkového práva v ČR zaznamenal zásadní změnu v roce 2008, kdy nabyl účinnosti dlouho očekávaný zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (Insolvenční zákon, dále jen „IZ“). Základní společenský požadavek byl především zrychlit řízení a zvýšit efektivitu poměrného uspokojení věřitelů.

Jedná se stále o relativně novou právní úpravu, jejíž výklad tudíž není zcela ustálen, a jejíž vývoj do značné míry ovlivňuje a dotváří rychle se rozvíjející rozhodovací praxe především vyšších soudních instancí.

Jak jsem již naznačil výše, literatury zabývající se rozbořem problematických ustanovení IZ není mnoho, i přes značné množství publikovaných příspěvků, které ovšem, až na výjimky, zůstávají v rovině běžného seznámení veřejnosti s obsahem stěžejního předpisu, tedy insolvenčního zákona¹.

Problematika insolvenčního práva je velmi široká a postavení věřitelů je jedním jeho klíčových motivů, neboť se prolíná celým insolvenčním zákonem jako pověstná červená nit. Podrobná analýza všech aspektů ovlivňující pozici věřitele v rámci insolvenčního by dle mého názoru vystačila na několik diplomových prací. Při úvahách o způsobu zpracování jsem tak byl postaven před rozhodnutí, zda postihnout insolvenční řízení z pohledu věřitele jako celek a přitom méně důkladně, nebo podrobně analyzovat

¹ Obecně k insolvenčnímu zákonu např. POHL, T. Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 11, s. 19, či HOLEŠÍNSKÝ, P., POLITZER, T., STRNAD, M. Nové insolvenční právo v České republice. *Právní rádce*. 2007, č. 11, s. I. K postavení věřitelů takto např. PACHL, L. Průvodce věřitele v insolvenčním řízení. *Právní fórum*. 2008, č. 1, s. 2.

vybrané otázky a pomocí nich se pokusit vystihnout zadané téma. Odpověď jsem naznačil již v úvodu, tedy, rozhodl jsem se pro druhou variantu.

Pokusím se proto ve své práci podat ucelený rozbor postavení věřitelů v IŘ přičemž mám v úmyslu se zaměřit v rámci daného tématu na praktické (aplikační) problémy i teoretické nejasnosti vybraných institutů, které IZ za dobu svého čtyř a půlletého působení přinesl a stále přináší. Dále se budu snažit poukázat na klady IZ a upozornit na dle mého názoru některé negativní dopady nové právní úpravy a konstatovat posun v úpravě práv a povinností věřitelů, ke kterému došlo v souvislosti s přijetím IZ. Z toho důvodu se v několika pasážích nevyhneme ani přímému srovnání jednotlivých institutů IZ se starší úpravou obsaženou v ZKV. Při zpracování takto zadaného tématu se tedy pokusím detailně rozebrat jednotlivé aspekty postavení věřitelů, s využitím vybrané recentní judikatury vztahující se k jednotlivým okruhům. Při rozboru z mého pohledu některých nevyhovujících ustanovení IZ se v této práci pokusím nastínit vlastní názory na optimální zákonné řešení *de lege ferenda*. Pro dokreslení snad mohu negativně vymezit cíle a koncepci této práce vyjádřením, že není mou ambicí napsat praktickou příručku ani přehledného průvodce věřitele insolvenčním řízením.

Závěrem bych rád zdůraznil, že pokud v této práci výslovně neuvádím jinak, vztahuje se můj výklad k řešení způsobu úpadku konkurzem, jakožto k řešení univerzálnímu.

Tato práce vychází z právní úpravy účinné ke dni 1. 6. 2012.

2. Insolvenční právo v ČR

Pro důkladný rozbor tématu považuji za nezbytné alespoň ve stručnosti představit základní normu - insolvenční zákon, dále okolnosti, které vedly k jeho přijetí a v obecné rovině pojednat o insolvenčním řízení.

2.1 Důvody nahrazení ZKV IZ - krátká odbočka do historie

Po téměř 17 let zajišťoval úpravu úpadkového práva v ČR značně nevyhovující a často oprávněně kritizovaný zákon č. 328/1991Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZKV). Pro účely této práce si dovolím stručně nastínit základní historické pozadí tohoto zákona a připomenout hlavní nedostatky, které později vedly k jeho nahrazení insolvenčním zákonem, jemuž se následně budu věnovat podrobněji.

ZKV nabyl účinnosti dne 1. 10. 1991, čímž navázal na právní úpravu českého úpadkového práva po téměř čtyřicetileté přestávce způsobené vlivem režimu nastoleného u nás v druhé polovině 20. století a zavedením centrálně řízeného hospodářství, ve kterém se s úpadkem podobně jako se soukromým podnikáním nepočítalo.

Nevděčnou historickou roli ZKV jakoby předznamenala už jeho samotná náročná tvorba a příprava, která probíhala velmi narychlo po hektických událostech z konce roku 1989 bez jakýchkoli zkušeností z oblasti úpadkového práva, na kterých by v daném okamžiku bylo možno stavět.

Úprava obsažená v ZKV byla inspirována konkurzním, vyrovnacím a odpůrčím řádem z roku 1931, který byl v tehdejší době vysoce ceněn jako moderní a pokroková norma. Nicméně bylo zřejmé, že takový koncept může jen stěží dlouhodobě posloužit ve zcela odlišném ekonomickém prostředí o šest desítek let později, což se nakonec v průběhu následujících více než 16 let projevilo naplno. Jednalo se především o fakt, kdy zatímco prvorepubliková úprava insolvenčního práva byla navržena pro řešení úpadku malých podnikatelů s jen několika věřiteli, vývoj, kterým tržní hospodářství prošlo během

těchto desetiletí, zapříčinil, že do úpadku se dostával nejčastěji střední podnikatel s někdy až stovkami či tisíci věřitelů či dokonce velké podnikatelské subjekty s několika podniky. Pro tyto úpadce začal být ZKV stále více nevyhovující a méně efektivní. Jednalo se především o fakt, že rozprodávání majetku během konkurzu „kus po kuse“ takto velkých subjektů bylo nejen časově, ale i finančně nákladné a věřitelé často vytěžili míň, než by získali, kdyby nechali dlužníkův podnik s revitalizačním programem dále fungovat.²

Zákon byl kritizován i z mnoha důvodů. V souvislosti s evropskou integrací a snahou koordinovat úpadková řízení se ZKV dostalo označení jednoho z nejhorších insolvenčních předpisů celé Evropy.³ Mezi jeho hlavní koncepční nedostatek můžeme řadit fakt, že jeho aplikace téměř vylučovala sanační způsob řešení úpadku dlužníka, když institut vyrovnání byl vázán na splnění natolik obtížně splnitelných podmínek, že zůstal po celou dobu prakticky bez využití.⁴ Jinými slovy vstup např. obchodní společnosti do konkurzu tak znamenal automatickou likvidaci, a to i za situace, kdy by se takový subjekt za působení jiné právní úpravy mohl ze svého úpadku „vyléčit“. Nové způsoby řešení úpadku na základě sanačního principu nebyly do našeho právního řádu promítnuty. Tím, že náš právní řád dostatečně nereagoval na moderní vývojové trendy, docházelo k určitému zaostávání za potřebami hospodářského vývoje, jakož i k odchylkám oproti srovnatelným právním řádům.⁵

Další problém představovala nedostatečná ochrana dlužníka pro případ, že svůj úpadek nezpůsobil sám, ale například vlivem druhotné platební neschopnosti. S tím souvisí rovněž absence plurality způsobů řešení úpadku podle typu dlužníka, tzn., že všechny hospodářské subjekty od největších společností až po fyzické osoby nepodnikatele procházely prakticky jednotnou procedurou.

² ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 158.

³ SCHELLEOVÁ, I. Evropská právní úprava insolvenčního práva a její vliv na právní úpravu insolvenčního řízení v České republice. In *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo*, Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2006. s. 30.

⁴ Zatímco počet návrhů na prohlášení konkursu ročně dosahoval 4 tisíc, návrhů na vyrovnání došlo soudům ročně pouze několik desítek. SCHELLEOVÁ, I. Cesta k novému insolvenčnímu právu. In *Právní a ekonomické problémy současnosti II. Sborník prací*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. s. 112.

⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, insolvenční zákon [online], 14. srpna 2010 [cit. 14. srpna 2010] Dostupné na <insolvenčni-zakon.justice.cz/news_docs/duvodova_zprava.doc>.

Nejasnosti také panovaly ohledně postavení správce konkurzní podstaty, ohledně vymezení jeho pravomocí, jeho kvalifikace a též ve způsobu výběru osoby správce.

Blíže k tématu mé práce je pak další výrazné úskalí ZKV spočívající v nedostatečně silném postavení věřitelů v konkurzním řízení. Věřitelé neměli vliv na volbu způsobu řešení úpadku, která zcela závisela na dlužníkovi. Právních prostředků svěřených zákonem k obraně svých práv nebylo mnoho, vliv na výběr osoby správce konkurzní podstaty i na samotný průběh konkurzu byl téměř nulový. Přihlášené pohledávky oddělených (tj. zajištěných) věřitelů pak byly uspokojovány v nedostatečné výši⁶ a za nepřiměřeně dlouhou dobu, což mělo za následek významné oslabení funkce zajišťovacích institutů. Ke konkrétním problémům v postavení věřitelů v režimu ZKV se budu více věnovat v souvislosti s dalším výkladem vybraných institutů IZ.

Specifickým znakem ZKV zřejmým na první pohled byla jeho stručnost, jinak řečeno úprava byla velmi kusá. Celá problematika konkurzu a vyrovnání je řešena v 73 paragrafech a často neobsahovala spolehlivé vodítko k interpretaci jednotlivých a někdy i základních institutů. Při výkladu ustanovení zákona hrála proto významnou úlohu soudní praxe, která se však poměrně často měnila a po celou dobu účinnosti nedošlo k jejímu ustálení. Z toho důvodu tak nejasnosti některých ustanovení přetrvávaly po celou dobu účinnosti zákona a jejich výklad, v konfrontaci s určitými situacemi, nebyli schopni provést ani erudovaní odborníci. V praxi tak často docházelo k extenzivnímu výkladu zákona i nad rámec normativního textu.

Dalším charakteristickým rysem konkursního řízení a jeho závažným problémem zároveň byla neúměrně dlouhá doba jeho trvání. Podle statistik ministerstva spravedlnosti byla průměrná délka trvání konkurzního řízení 5,5 roku; Světová banka, která se problematikou českých konkursů zabývá, ve svých studiích tvrdí, že se jednalo o více než 9 let.⁷ To bylo zčásti způsobeno faktem, že ZKV stanovil dlouhé a často jen pořádkové lhůty pro většinu procesních úkonů, zčásti naprosto nevyhovující úpravou incidenčních a excindačních sporů.

⁶ Viz např. úprava zakotvující, že zajištění, resp. oddělení věřitelé jsou uspokojováni pouze do 70% výtěžku zpeněžení majetkové hodnoty, která zajišťuje jejich pohledávku.

⁷ SCHELLEOVÁ, I. Evropská právní úprava insolvenčního práva a její vliv na právní úpravu insolvenčního řízení v České republice. In *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2006. s. 30.

V neposlední řadě bylo předchozí úpravě ze strany věřitelů vytýkáno, že podporuje úzkou spolupráci správců konkurzní podstaty a soudů, která, dle jejich názoru, jde mnohdy na úkor věřitelů a ti nejsou v průběhu konkurzu schopni téměř nic ovlivnit. Tato tzv. „soudcovsko-správcovská lobby“⁸ představovala další důvod značné netransparentnosti řízení vyvolávající nedůvěru ze strany veřejnosti a spolu s ostatními výše nastíněnými problémy vedla ke stále narůstající frustraci věřitelů.

Zákon prošel za dobu své účinnosti celkem 29 novelizacemi i zásahy ze strany Ústavního soudu (dále jen ÚS). Tyto změny však pokaždé řešily jen dílčí, někdy až marginální problémy a bylo jasné, že skutečné řešení aplikačních problémů ZKV může přinést jedině zásadní koncepční změna.

2.2. K insolvenčnímu zákonu

Na pozadí výše zmíněných okolností se již v roce 2001 začalo nahlas mluvit o možnosti nové kodifikace úpadkového práva ČR. Mezi nejvýraznější osobnosti přípravy IZ patřil soudce nejvyššího soudu ČR JUDr. Zdeněk Krčmář, prof. JUDr. František Zoulík, CSc., či JUDr. Bohumil Havel. Legislativní proces, trvající několik let, byl vzhledem ke svému významu ovlivňován diskuzemi odborného i politického charakteru a politickou situací jako takovou. Tento proces vyústil dne 30. 3. 2006 ve schválení zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (Insolvenční zákon) a zhruba o dva měsíce později byl schválen zákon č. 312/2006 o insolvenčních správcích. Oba tyto zákony měli nabýt účinnosti dne 1. 7. 2007. Vzhledem ke zdržení způsobenému přetrvávajícími technickými problémy při zajišťování fungování insolvenčního rejstříku, bez kterého by IZ v praxi nefungoval, byla účinnost obou uvedených zákonů posunuta na den 01. 01. 2008.

Insolvenční zákon je oproti svému předchůdci značně rozsáhlý, obsahuje 434 paragrafů rozdělených do 3 částí. První část - obecná, upravuje počáteční fázi insolvenčního řízení bez ohledu na finální způsob řešení úpadku. Druhá část upravuje jednotlivé způsoby řešení úpadku a ve třetí najdeme společná ustanovení a úpravu insolvenčního rejstříku.

Smyslem přijetí IZ bylo odstranění nedostatků předchozí úpravy a přizpůsobení našeho insolvenčního práva moderním vývojovým trendům, tzn. modernizace dosavadního

⁸ PACHL, L. Průvodce věřitele insolvenčním řízením, *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č.1, s. 2-17 ISSN 1214-7966

stavu. Návrh IZ byl proto konzultován se širokým spektrem odborníků a zohledňuje také komparační studie obdobných úprav v ostatních zemích, zejména v USA a Německu.⁹ IZ se svou strukturou podobá ostatním komplexním úpravám obsaženým v kodexech, tzn., že se jedná se o souhrnnou úpravu, stojící na svých vlastních zásadách, které se liší od zásad obsažených v ZKV nebo jsou velmi modifikovány. Nový IZ konečně bere insolvenční jako přirozenou součást ekonomického života a snaží se vybalancovat roli všech aktérů tohoto procesu - soudce, insolvenčního správce, věřitele i dlužníka.¹⁰

Konečná rekodifikace si kladla za cíl zefektivnit proces, maximálně zrychlit a rozšířit škálu použitelných postupů při řešení úpadku. Mezi základními cíli nového IZ bylo zajištění větší transparentnosti a předvídatelnosti úpadkového řízení. Mezi koncepční novinky lze řadit především sanační způsoby řešení úpadku, což jsou reorganizace a oddlužení. Zásadní změny se dotkly také systému jmenování insolvenčních správců. Nově je zaveden elektronický soudní spis ve formě insolvenčního rejstříku, který má sloužit nejen ke zrychlení řízení, ale především k jeho transparentnosti.

Ins. zákon si již od svých počátků vysloužil přívlastek prověřitelský¹¹ hlavně proto, že jedna z deklarovaných ambicí a úkolů nové právní úpravy bylo právě posílení postavení věřitelů v insolvenčním řízení. Nakolik se tento záměr podařil a jakým směrem se insolvenční právo vyvíjí, by mělo alespoň částečně vyplynout z mé práce.

2.3 Podstata, účel a zásady insolvenčního řízení

Jak můžeme pojmut podstatu insolvenčního řízení a co si lze představit pod tímto pojmem. Prof. Zoulík výstižně uvádí, že jde o majetková uspořádání většího počtu zásadně dvoustranných obligačních vztahů, která jsou řešena současně a mnohostranně. Uspořádání probíhá mezi subjekty, jejichž zájmy jsou rozporné.¹² Z takového souboru pak rozeznáváme konkrétní vztahy subjektů insolvenčního řízení, mezi jejichž zájmy vzniká rozpor. Ve vztahu věřitel - dlužník jde o prosazení individuálního zájmu, vztah mezi věřiteli navzájem pak představuje kolektivní prospěch. Je nutné s i uvědomit, že

⁹ Z projevu Petra Dimuna, bývalého mluvčí ministerstva spravedlnosti

¹⁰ DEUTSCH, E., Zástupce KSKŘI v ČR. článek Konkursní Noviny [online], *Konkursní noviny*, 2008, č. 10. Dostupný z <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?id=1881>

¹¹ HOLEŠÍNSKÝ, Petr, POLITZER, Tomáš, STRNAD, Michal. Nové insolvenční právo v české republice (I. část). *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 11, s. VI.

¹² ZOULÍK, F. *Zákon o konkursu a vyrovnání*. Komentář. Praha : SEVT, 1992, s. 13-14

moderní insolvenční právo je nastavené pro - věřitelsky, a že tedy ani v případě sanačního způsobu řešení úpadku nejde primárně o udržení dlužníkovy podnikání,¹³ ale i zde je hlavní prioritou uspokojení zájmu věřitelů.

Účelem insolvenčního práva je regulace společenských vztahů, tedy normotvůrcem chtěný stav věcí, jehož dosažení je sledováno prostřednictvím právní normou postulovaného chování.¹⁴ Pozitivně je účel insolvenčního práva, resp. insolvenčního řízení, zformulován hned v § 1 IZ odst. 1 jako řešení úpadku dlužníka některým ze stanovených způsobu tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčených dlužníkovým úpadkem. Kromě toho ten samý odstavec obsahuje i cíl insolvenčního řízení a zároveň jeden ze základních principů celého insolvenčního práva a to co nejvyšší a zásadně poměrné uspokojení dlužníkových věřitelů¹⁵. Účel insolvenčního práva vhodně dokreslilo rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, který negativně vymezil, že „deklarovaným účelem insolvenčního zákona a insolvenčního řízení není vytváření podmínek pro nefunkční obchodní společnosti“.¹⁶

Výše uvedený účel a cíl je nutné vždy vykládat v souladu se základními zásadami insolvenčního řízení.¹⁷ Zákon uvádí jejich demonstrativní výčet v §5 písm. a) - d), tyto zásady mají sloužit jako základní interpretační vodítka nejen pro insolvenční řízení, ale také pro incidenční spory.

Mezi nejdůležitější z nich ve vztahu k věřitelům patří beze sporu **zákaz zvýhodňování a poškozování účastníků** a požadavek na rychlé, hospodárné a co nejvyšší uspokojení věřitelů. Konkrétními projevy **zásady rychlosti** jsou pak termíny a lhůty stanovené pro jednotlivé úkony napříč insolvenčním zákonem.¹⁸ Neméně důležitá je zásada „**par conditio creditorum**“, která je v zákoně výslovně vyjádřena tak, že věřitelé, kteří mají podle IZ stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti.¹⁹

¹³ KOLESÁR, P., HAVEL, B. Přípustnost tzv. předbalené reorganizace bez návrhu či proti vůli dlužníka. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 7, s. 202.

¹⁴ HOLLÄNDER, P. *Filozofie práva*. Praha : Aleš Čeněk, s. r. o., 2006, s. 82

¹⁵ Princip pro rata se uplatní především při uspokojování pohledávek nezajištěných věřitelů.

¹⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. června 2009, sp. zn. KSHK 41 INS 423/2009, 1 VSPH 105/2009

¹⁷ KOTOUČOVÁ, Jiřina. *Zákon o úpadku a způsob jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 161 (§ 1 IZ).

¹⁸ KOZÁK, J. a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související : Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení : komentář*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 11.

¹⁹ Někdy bývá tato zásada mylně interpretována jako rovnost věřitelů, nicméně správný výklad této zásady by v českém právním prostředí měl být spíše principem rovnosti zbraní v rámci jednotlivých skupin věřitelů.

Na takto vyjádřený princip rovnosti navazuje **zásada ochrany práv nabytých v dobré víře** před zahájením insolvenčního řízení, která stanoví, že takto nabytá práva nelze omezit rozhodnutím soudu ani insolvenčního správce. Tento princip de facto umožňuje zvýhodnění určité skupiny věřitelů v insolvenčním řízení před jinou skupinou právě v důsledku takto nabytých práv. Typicky se uplatňuje při ochraně práv zajištěných věřitelů (zástavní právo, soudcovské zástavní právo aj.).

Jisté omezení pro věřitele pak představuje zakotvení **principu zdržení se jednání, směřujícího k uspokojení mimo insolvenční řízení**.²⁰ Ten je ve svých důsledcích důležitý hned ve dvou směrech, jednak pevně zakládá specialitu insolvenčního řízení a jednak přispívá k realizaci výše zmíněných zásad.

Stěžejní zásadou pro postup věřitelů během celého řízení je princip respektování **společného zájmu věřitelů**, který se prolíná celým insolvenčním řízením a je závazný pro všechny subjekty.²¹ V IZ tuto zásadu najdeme vyjádřenou v § 2 písm. j) a spočívá v nadřazení společného zájmu věřitelů nad zájmy individuálními. Cílem věřitelů v rámci insolvenčního řízení je zvolit způsob řešení úpadku tak, aby byl spravedlivý pro všechny věřitele a zároveň výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku.

Pro úplnost je nutné dodat, že na úpravu insolvenčního řízení, včetně incidenčních sporů se subsidiárně použijí ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ), ovšem jen za předpokladu, že nebudou v rozporu se zásadami a principy, na kterých spočívá insolvenční řízení.²² Lze tedy říci, že také obecné zásady civilního procesu mají pro insolvenční řízení subsidiární charakter a použijí se jen tehdy, pokud neodporují zásadám tohoto řízení.

²⁰ Tato zásada má svou konkrétní podobu v ust. § 109 odst. 1 a) IZ jako jeden z účinků zahájení insolvenčního řízení: Pohledávky a jiná práva týkající se majetkové podstaty nemohou být uplatněny žalobou, lze-li je uplatnit přihláškou.

²¹ PACHL, Lukáš. Průvodce věřitele insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 1, s. 2.

²² Ust. §7 IZ.

3. V hlavní roli věřitel

V případě, že dlužník není schopen splnit svůj dluh řádně a včas, nabízí právní řád věřiteli několik způsobů jak postupovat při uplatňování svých práv vůči dlužníku. Vedle možnosti žalovat dlužníka u soudu a dále postupovat standardní cestou exekuce či výkonu rozhodnutí (kdy je realizována individuální pohledávka věřitele), existuje při splnění zákonných podmínek možnost využít insolvenčního řízení, jehož cílem je kolektivní řešení pohledávek.

3.1 Nástroje věřitelů k ovlivnění insolvenčního řízení

V následující kapitole bych rád vymezil v obecné rovině faktory, které mohou ovlivnit postavení věřitelů, potažmo efektivitu uplatnění jejich pohledávek v insolvenčním řízení. Představím nástroje věřitelů jako zákonem stanovené instituty vymezující oprávnění věřitelů v řízení a zároveň právní prostředky k obraně jejich práv. Tímto také nastíním průřez strukturou mé práce.

Insolvenční zákon nenabízí jednoduché řešení spočívající v pouhém rozšíření věřitelských oprávnění, ale především změnu celkové koncepce účasti věřitelů na řízení. Zákon předpokládá a na mnoha místech vyžaduje aktivní přístup věřitelů. Přiznává jim širokou škálu pravomocí a zapojuje věřitele do řízení již od jeho samotného počátku. S právy, která jsou zákonem věřitelům přiznána, souvisí ovšem také mnohem širší okruh povinností, a rovněž odpovědností, kterou v průběhu řízení ponесou. Práva, která jsou věřitelům IZ svěřena, musí věřitelé využívat. Pokud je věřitelé nevyužijí, bude o všech zásadních otázkách rozhodovat namísto nich, insolvenční soud.²³

Bez ohledu na konkrétní stádium řízení je na místě doporučit věřiteli, aby se důkladně seznámil s IZ, se všemi právy, která mu IZ poskytuje a zároveň s jeho povinnostmi a případnými riziky, která v konkrétních situacích musí podstoupit. Více než kde jinde se zde uplatňuje zásada *vigilantibus iura scripta sunt* (pozn. právo přeje bdělým), a to jak

²³ PACHL, L. Průvodce věřitele insolvenčním řízením, *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č.1, s. 2.

v počáteční fázi řízení při podávání návrhu na zahájení řízení, tak poté i v jeho samotném průběhu při přihlašování jednotlivých pohledávek.

Zmíněná řádná a včasná aktivita věřitele nabývá na významu již na počátku řízení, kdy je rozhodující pro samotnou jeho účast na řízení. V této fázi je především pro věřitele zcela zásadní to, aby se o zahájení insolvenčního řízení dozvěděl včas. Z toho důvodu je jedním z nejvýznamnějších přínosů IZ zavedení veřejně přístupného insolvenčního rejstříku, ve kterém je insolvenční soud povinen zveřejnit vyhlášku a oznámit den, hodinu a minutu zahájení řízení a to do dvou hodin od doby, kdy mu došel insolvenční návrh.²⁴

Dále je třeba, aby věřitel zvážil charakter své pohledávky a tomu přizpůsobil způsob jejího uplatnění. Zde platí základní předpoklad, a to ve vztahu ke všem typům pohledávek, že je nutné je uplatnit řádně a včas, zejména s přihlédnutím k ustanovení § 178 a násl. IZ, který stanoví sankce pro věřitele, kteří uplatňují své pohledávky v nadsazené výši nebo neopodstatněně lepším pořadí. Jakou charakteristiku mají jednotlivé typy pohledávek a jakým způsobem dochází k jejich uplatnění, v jakých lhůtách je třeba je uplatnit a jak je v této fázi upravena odpovědnost věřitele, bude rozebráno ve 4. kapitole této práce.

Z obecného hlediska lze shrnout, že věřitelé tedy mohou výrazně promluvit do průběhu řízení, především výše zmíněnou aktivitou, případně pasivitou, dodržováním zákonných postupů, bdělým využíváním svých práv a v neposlední řadě také kontrolou ostatních subjektů zúčastněných na řízení.

Nejvýrazněji pak mohou svá konkrétní oprávnění uplatňovat v rámci věřitelských orgánů, tedy prostřednictvím schůze věřitelů, věřitelského výboru, případně prozatímního věřitelského výboru, resp. zástupce věřitelů. Těmto orgánům zákon přiznává specifické pravomoci ve vztahu k insolvenčnímu správci, soudu i samotnému dlužníku a prostřednictvím těchto orgánů dochází ze strany věřitelů k ovlivňování průběhu řízení nejvíce. Postavením věřitelských orgánů se budu detailně zabývat v kapitole č. 5 mé práce.

²⁴ Ust. § 101 IZ budilo zpočátku rozpaky a bylo často kritizováno jako neúčelné populistické gesto pro zrychlení řízení, nicméně dosavadní aplikační praxe ukázala, že stávající stav je zcela vyhovující a omezení doby, po kterou musí soud do dvou hodin vydat vyhlášku o zahájení řízení pouze na úřední hodiny soudu, nepřináší výraznější komplikace.

IZ rozeznává různé skupiny věřitelů. Vedle věřitelů pohledávek za majetkovou podstatou a jim naroveň postavených zákon dělí věřitele na tři základní skupiny, a to věřitele zajištěné, nezajištěné a tzv. podřízené věřitele. Zcela výsadní postavení zajištěných věřitelů (a jeho konkrétní projevy), kteří pokud při splnění zákonem stanovených podmínek mohou do značné míry nezávisle na ostatních věřitelích ovládat řízení, se pokusím rozebrat v 6. kapitole. Dále poukážu na sporné či nejasné situace, které mohou vzniknout v souvislosti s uplatněním práv zajištěných věřitelů.

Následující 7. kapitola je věnována specifickému institutu - popěrnému právu věřitelů, jehož znovuzavedení do našeho právního řádu významně ovlivnilo nejen pozici věřitelů, ale i jiné příbuzné instituty. Porovnáám úpravu před derogačním nálezem ÚS a po něm, přičemž se pokusím nastínit úvahy o vhodném zákonném řešení *de lege ferenda*. V rámci tohoto rozboru zaměřím svou pozornost také na postavení insolvenčního správce v insolvenčním řízení.

3.2 Mnohost věřitelů jako podmínka úpadku

Podmínkou úpadku sine qua non stanovenou zákonem je mnohost věřitelů. Tato podmínka je vyjádřením kolektivního charakteru jakožto základního a nezaměnitelného rysu insolvenčního řízení.

Existence více věřitelů dlužníka je nutnou podmínkou už pro samotné zahájení insolvenčního řízení. Nesplnění takového požadavku by se neslučovalo s účelem insolvenčního práva.²⁵ Problematika plurality věřitelů se i za účinnosti ZKV stávala často předmětem zájmu Nejvyššího soudu. Závěry vycházející z jeho stanovisek jsou však beze všeho použitelné i v prostředí upraveném IZ. V jednom z těchto stanovisek označil NS za zcela nepodstatnou výši pohledávek dlužníka za jeho věřiteli. Insolvenční soud tedy v takovém případě prohlásí jeho úpadek, i pokud má kromě navrhovatele vůči dlužníku jiný věřitel splatnou pohledávku zanedbatelné hodnoty.²⁶ Tamtéž NS formuloval závěr, že požadavek zákona na pluralitu věřitelů nelze posuzovat odděleně od požadavku plurality splatných závazků dlužníka. Dlužník musí mít nejméně dva věřitele, z nichž každý má proti němu pohledávku po lhůtě splatnosti.

²⁵ WINTEROVÁ, Alena aj. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2011. str. 595. ISBN 978-80-7201-842-0

²⁶ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17.6.1998, Cpjn 19/98

Takto stanovenou podmínku by ovšem nebylo složité obejít (a takové řešení by se pro věřitele přímo nabízelo), a to cesí pohledávky věřitelem na třetí osobu. Pojistku proti takovým účelovým rozdělováním pohledávek obsahuje IZ v ust. §143, když za dalšího věřitele nepovažuje věřitele, který nabyl pohledávku vůči dlužníkovi cesí v období 6 měsíců či kratším před podáním insolvenčního návrhu, popř. po podání insolvenčního návrhu. Z důvodu ochrany dlužníků před umělým vytvářením plurality věřitelů (a před možnými souvisejícími negativními dopady) soud takový návrh zamítne. Nejvyšší soud se rovněž vyjádřil i k okolnostem zmíněné šikany ve vztahu k pluralitě věřitelů ve svém stanovisku SJ 141/2004, ve kterém určil, že při posuzování míry šikany dlužníka je *„významné i to, v jakém časovém horizontu před podáním návrhu na prohlášení konkurzu k postoupení části pohledávky došlo, jaký ekonomický cíl byl účastníky transakce sledován, a to, zda postupník a postupitel nejsou společnostmi personálně a ekonomicky propojenými.“*

4. Pohledávky v insolvenčním řízení a jejich charakteristika

Jedním ze základních pojmů insolvenčního a závazkového vůbec práva je pohledávka. Pro věřitele představuje pohledávka v rámci insolvenčního řízení klíčovou zbraň, neboť právě jejím prostřednictvím se domáhá uspokojení svých nároků. Přestože se s ním v IZ setkáváme doslova na každém kroku, žádnou legální definici neposkytuje. Ani není potřeba, neboť obecná definice vycházející z obecné úpravy v §488 OZ nemůže způsobovat větší interpretační potíže pro účely insolvenčního práva. Pohledávka představuje právo věřitele na plnění od dlužníka. Dlužníkovi naopak vzniká povinnost plnit svému věřiteli. Tuto povinnost nazýváme dluhem, nebo také závazkem. V rámci insolvenčního řízení nabývá věřitel relevantní postavení řádným uplatněním své pohledávky, na základě kterého může být tato pohledávka uspokojena.

4.1 Dělení pohledávek podle způsobu uplatnění

Základní dělení pohledávek pro potřeby insolvenčního řízení můžeme provést buď podle způsobu jejich uplatnění v I řízení nebo podle jejich typu. Co se týká prvního kritéria, pro určení způsobu uplatnění je zcela zásadní si uvědomit, jaký je titul neboli právní důvod jejího vzniku a též jaký typ subjektu pohledávku uplatňuje. Z tohoto hlediska rozlišujeme pohledávky na ty, které věřitel uplatňuje podáním přihlášky, pohledávky za majetkovou podstatou, pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou a dále na pohledávky, které se uplatňují zvláštním způsobem.

V drtivé většině případů budou nejpočetnější skupinu pohledávek v insolvenčním řízení představovat právě pohledávky, které se uplatňují přihláškou. Důvod je zřejmý, jedná se především o tyto pohledávky, resp. závazky, když mluvíme o vypořádání majetkových poměrů dlužníka podle ust. §1 IZ. Zkoumání postavení právě těch věřitelů, kteří přihlašují své pohledávky, bude také předmětem a těžištěm mé práce.

Pro přehlednost na tomto místě stručně charakterizují i pohledávky, které se pohledávkou neuplatňují. Jejich uplatnění a zjišťování probíhá jiným způsobem, což je odůvodněno buď potřebou upřednostnit takové pohledávky před ostatními, nebo naopak takovou možnost omezit, resp. vyloučit jejich uspokojení.

První skupinu tvoří **pohledávky za majetkovou podstatou** (zapodstatové pohledávky). Jejich taxativní výčet uvádí IZ v ustanovení §168, které je stejně jako další ustanovení týkající se uplatňování pohledávek zařazeno v obecné části zákona a tedy se vztahuje ke všem způsobům řešení úpadku.²⁷ Jsou to takové pohledávky, o kterých zákon předpokládá, že během řízení vzniknou, neboť s průběhem řízením přímo souvisí. Zejména pak se správou majetku dlužníka, s provozem dlužníkovra majetku apod. Mohou vzniknout buď po zahájení insolvenčního řízení²⁸ nebo po rozhodnutí o úpadku dlužníka.²⁹ Na rozdíl od ostatních přihlašovaných pohledávek mohou být tyto uspokojovány v plné výši kdykoli během řízení a to od okamžiku pravomocného rozhodnutí o úpadku. Smyslem vzniku zapodstatových pohledávek je zejména snaha o udržení hodnoty majetkové podstaty, případně její zhodnocení. To také odůvodňuje zákonem přiznanou prioritu při jejich uspokojování.

Ust. § 168 odst. 1 IZ rozděluje pohledávky na ty, které vzniknou v době po zahájení insolvenčního řízení nebo po zahájení moratoria,³⁰ a dále na ty, které vzniknou v době po rozhodnutí o úpadku.³¹

Pohledávky za majetkovou podstatou nepodléhají režimu přihlašování ani přezkumu a dle dikce ustanovení § 203 IZ se uplatňují přímo vůči insolvenčnímu správci, který

²⁷ Zapodstatové pohledávky najdeme i na jiných místech IZ, můžeme mezi ně počítat např. i ust. § 60 odst. 3 IZ, stanovící možnost věřitelského výboru využívat služeb právních, ekonomických a jiných odborníků. Náklady na tyto služby jsou se souhlasem insolvenčního soudu považovány za pohledávky za majetkovou podstatou.

²⁸ Tedy dnem, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu, viz. § 97 IZ.

²⁹ Ust. § 136 a násl. IZ.

³⁰ To jsou: a) náhrada hotových výdajů a odměna předběžného správce; to neplatí, byl-li předběžný správce ustanoven insolvenčním správcem, b) náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora dlužníka jmenovaného soudem a správce podniku dlužníka za součinnost poskytnutou předběžnému správci nebo insolvenčnímu správci, c) náhrada nutných výdajů a odměna členů a náhradníků věřitelského výboru, d) náhrada zálohy na náklady insolvenčního řízení, jestliže ji v souladu s rozhodnutím insolvenčního soudu zaplatila jiná osoba než dlužník, e) pohledávky věřitelů vzniklé za trvání moratoria ze smluv podle § 122 odst. 2 IZ, f) pohledávky věřitelů z úvěrového financování.

³¹ Mezi tyto patří: a) hotové výdaje a odměna insolvenčního správce, b) náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty dlužníka, c) náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora, osoby v postavení obdobném postavení likvidátora a odpovědného zástupce za činnost prováděnou po rozhodnutí o úpadku, d) náhrada hotových výdajů a odměna znalce ustanoveného insolvenčním soudem za účelem ocenění majetkové podstaty, e) daně, poplatky, cla, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, f) pohledávky věřitelů ze smluv uzavřených osobou s dispozičními oprávněními, s výjimkou smluv uzavřených dlužníkem po schválení oddlužení, g) pohledávky věřitelů ze smluv, jejichž splnění osoba s dispozičními oprávněními povolila, jakož i ze smluv, které osoba s dispozičními oprávněními nevyověděla, h) pohledávky věřitelů odpovídající právu na vrácení plnění ze smluv, od nichž bylo odstoupeno nebo které osoba s dispozičními oprávněními vyověděla, i) náhrada hotových výdajů osob, které poskytly insolvenčnímu správci součinnost, j) další pohledávky, o nichž tak stanoví IZ.

vystupuje v pozici, jako by byl dlužníkem. Neuspokojí-li správce tyto pohledávky v plné výši a včas, nabízí IZ věřiteli možnost uplatnit takovou pohledávku žalobou proti insolvenčnímu správci u příslušného obecného soudu. V případě, že majetková podstata nepostačuje na úhradu všech pohledávek, budou tyto uspokojeny poměrně.

Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou.

Pohledávky tohoto druhu opět taxativně vypočítává IZ v ust. § 169. Jako jejich společný znak lze uvést zvláštní veřejný zájem společnosti na jejich přednostním uspokojení. V insolvenčním řízení se nacházejí ve velice podobném postavení jako pohledávky za majetkovou podstatou. Zejména režim jejich uplatňování je téměř identický.³² Rozdíl mezi nimi můžeme spatřovat v tom, že nemají přímou souvislost s insolvenčním řízením. Také doba jejich vzniku není zákonem nijak omezena, nežádka vznikají i před samotným zahájením insolvenčního řízení. Patří mezi ně například pracovněprávní pohledávky dlužníkových zaměstnanců, včetně pohledávky Úřadu práce České republiky za náhrady mezd vyplacených dlužníkovým zaměstnancům. Smyslem takové právní úpravy je pravděpodobně snaha o zvýšenou ochranu věřitelů těchto pohledávek, vzhledem ke specifické povaze závazků, ze kterých vznikly (je to komentář?). Zajímavá situace může nastat při uplatňování pracovněprávních nároků dlužníkových zaměstnanců. Zvláštní ochranný režim plynoucí z § 203 stanoví pro tyto pohledávky: *„Neuplatní-li dlužníkův zaměstnanec pracovněprávní pohledávku uvedenou v § 169 odst. 1 písm. a) v jiné výši, pokládá se jeho pohledávka za uplatněnou ve výši vyplývající z účetnictví dlužníka nebo z evidence vedené podle zvláštního právního předpisu.“* Tímto ustanovením IZ slevuje z nároků na aktivitu věřitelů v insolvenčním řízení, když považuje pracovněprávní pohledávky vyplývající z řádně vedeného účetnictví (nebo daňové evidence dlužníka) za řádně uplatněné, aniž by zaměstnanec musel činit jakékoli úkony.³³ Pokud tedy budou prostředky nashromážděné v majetkové podstatě dostatečné, pak bude zaměstnanci plněno automaticky. Bohulibý záměr zákonodárce v tomto ustanovení bude často v praxi omezen především tím, že insolvenční správce nemusí mít vždy k dispozici kompletní účetnictví dlužníka, nebo

³² Záměrně používám slovo téměř, když výjimku bude zřejmě představovat případ, kdy věřitel takové pohledávky bude zároveň insolvenčním navrhovatelem. Ust. § 105 IZ stanoví povinnost navrhuujícímu věřiteli doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku a k návrhu připojit její přihlášku.

³³ Stejně stanovisko zaujal i Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. 1 VSPH 258/2010, KSPL 27 INS 5308/2008.

může účetnictví být nesprávné. Proto lze věřiteli - zaměstnanci jen doporučit, aby svou pohledávku vůči insolvenčnímu správci aktivně uplatnil. V praxi totiž bohužel není ani výjimečná situace, že se insolvenční správce o zaměstnancově pohledávce vůbec nedozví.

Jen doplním, že i když se pracovněprávní pohledávky neuplatňují přihláškou, často se tak stává. To můžeme přisuzovat jednak laické povaze věřitelů – dlužníkůvých zaměstnanců, jednak tomu, že si věřitelé takovým procesním pochybením nemohou nijak uškodit. Insolvenční správce takto uplatněnou pohledávku zaeviduje jako uplatněnou a nezahrne ji ani do seznamu přihlášených pohledávek ani ji nepodrobí přezkumu.³⁴ Také v těchto krocích se projevuje vyšší míra ochrany zaměstnanců jako věřitelů.

4.1.1 Zvláštní případy pohledávek z hlediska jejich uplatnění

V IZ najdeme také ustanovení zavádějící další typy věřitelů, pro které neplatí povinnost přihlásit svou pohledávku a kteří se do insolvenčního řízení zapojují jinak, než zmíněno výše v předchozích řádcích.

Zákon otevírá prostor pro takové pohledávky v ust. §165 IZ, který stanoví možnost uspokojení i některých věřitelů, kteří nepodávají přihlášku pohledávky, pokud splňují zákonem stanovené podmínky. Jsou to **pohledávky, na které se hledí jako na přihlášené**. Jejich zvláštností je, že u nich zákon zakládá fikci řádného přihlášení. Můžeme je třídit především podle důvodu a způsobu jejich vzniku. Mohou se objevit v kterékoli fázi řízení, neplatí pro ně ani obecná lhůta k uplatnění pohledávek stanovená v rozhodnutí o úpadku.

Jedním z takových případů speciálního typu věřitele bude v případě řešení úpadku konkurzem manžel dlužníka, jemuž vznikla pohledávka za dlužníkem vypořádáním společného jmění manželů. Na takovou pohledávku se dle §275 IZ hledí jako na přihlášenou a uspokojí se stejně jako tyto přihlášené pohledávky.³⁵

³⁴ Takový výklad potvrzují i Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. 1 VSPH 258/2010, KSPL 27 INS 5308/2008 a usnesení Vrchního soudu ze dne 15. 7. 2008, sp. zn. 1 VSPH 94/2008, KSUL 45 INS 150/2008.

³⁵ Úpravu účinků prohlášení konkurzu na společné jmění manželů najdeme v § 268 - 276 IZ.

Podobný osud budou sdílet také **neuspokojené části pohledávky zajištěných věřitelů** v případě řešení úpadku konkurzem.³⁶

Jiným příkladem může být pohledávka ze vzájemného plnění, bylo-li neúčinné, resp. pokud bylo provedeno na základě neúčinného právního úkonu. Ust. §237 odst. 4 IZ považuje takovou pohledávku za přihlášenou pro případ, že konkrétní plnění, které se má věřiteli vrátit není v majetkové podstatě rozpoznatelné nebo se v ní vůbec nenachází.

Příkladů pohledávek, na které se hledí jako na zajištěné najdeme v IZ více. Za všechny jmenujme **pohledávka České kanceláře pojistitelů** na náhradu za plnění z Garančního fondu učiněné namísto dlužníka dle zvláštního zákona.³⁷

Široké zastoupení pohledávek, na které se hledí jako na přihlášené, nalezneme v části druhé IZ v případě **řešení úpadku finančních institucí**, kdy pohledávky z účetnictví úpadce budou považovány automaticky za přihlášené.³⁸

4.1.2 Pohledávky, které se v insolvenčním řízení neuspokojují

Společným rysem této skupiny pohledávek je, že jsou vyloučené z uspokojení v insolvenčním řízení, ačkoli by za standardních okolností jejich uspokojení nic nebránilo. Výčet těchto pohledávek podává § 170 IZ, jedná se zejména o pohledávky akcesorické povahy, pokud přirostly nebo se staly splatnými až po rozhodnutí o úpadku. Dále jsou vyloučené pohledávky věřitelů z darovacích smluv, rovněž mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku a jako poslední zákon uvádí náklady účastníků vzniklé účasti v insolvenčním řízení s výjimkou nákladů v incidenčních sporech. Tyto pohledávky nemohou být uspokojeny v řízení, nicméně to nevylučuje jejich uspokojení po skončení konkurzu. Jejich uplatnění je v insolvenčním řízení irelevantní a vedlo by k odmítnutí takové pohledávky. Po skončení řízení je možné tuto pohledávku vymáhat běžnými prostředky.³⁹

³⁶ Ust. § 299 odst. 1.

³⁷ Ust. § 24 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

³⁸ Viz ust. § 370 odst. 2 písm. d), dále § 373 odst. 1 a 8 a § 385 odst. 1 InsZ.

³⁹ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2008. s. 647.

Účelem vyloučení pohledávek akcesorické povahy je snaha zabránit navyšování insolvenčních pohledávek o přirůstající příslušenství s ohledem na dobu trvání insolvenčního řízení.⁴⁰ Podle jiných autorů je ovšem toto zdůvodnění nedostačující. Richter k tomu uvádí, že pokud účelem tohoto ustanovení má být snaha zajistit více možností uspokojení pro všechny dlužníkovi věřitele a dostát tak zásadě *par conditio creditorum* a zásadě *pari passu*, pak je právě toto pravidlo jeho samotným porušením. Zásada rovnosti postavení věřitelů totiž platí pouze do té míry, pokud tito věřitelé mají stejné či obdobné postavení - což nelze říct na jedné straně o věřiteli, který právo na mimoinsolvenční úroky má a na straně druhé o věřiteli, který takový nárok nemá.⁴¹ Oba pohledy mají své ratio, nicméně vzhledem k možné délce insolvenčního řízení v našich podmínkách lze dle mého názoru upřednostnit první z nich, když nepřiměřený nárůst pohledávek těchto věřitelů by mohl zapříčinit znevýhodňování ostatních věřitelů nad míru přípustnou v insolvenčním řízení.

Přesto z výše uvedeného pravidla o úrocích, jež jsou vyloučeny z uspokojování v insolvenčním řízení, existuje jedna výjimka týkající se zajištěných věřitelů. Tito věřitelé mají dle § 171 IZ právo na úroky, jež byly sjednány ve smlouvě, která je právním důvodem vzniku těchto pohledávek, a to od doby, kdy bylo rozhodnuto o způsobu řešení úpadku, do doby jejich uspokojení. Zákon však stanoví vázanost tohoto pravidla na podmínku, že majetková podstata bude zpeněžena jednou smlouvou dle § 290 IZ. Význam tohoto ustanovení je dobře čitelný. Zahájením insolvenčního řízení je zajištěným věřitelům odebrána možnost přistoupit k účinným právním prostředkům, jimiž by dosáhli zpeněžení zajištění. Tímto ustanovením se zákonodárce snaží kompenzovat dobu, během níž tento věřitel nemůže uplatnit své právo ze zajištění.⁴²

Ohledně kategorizace pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení nelze nezmínit přínosné usnesení nejvyššího soudu, který vypočítává další skupiny těchto pohledávek. Nejvyšší soud uvádí: „*Z uspokojení v insolvenčním řízení jsou vedle pohledávek vypočtených v § 170 insolvenčního zákona a přihlášených pohledávek, k nimž se v důsledku později (poté, co nastaly účinky přihlášení) nastalých skutečností*

⁴⁰ KOTOUČOVÁ, Jiřina. *Zákon o úpadku a způsob jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s.441 (§ 170 IZ).

⁴¹ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, 2008, s. 244 – 245.

⁴² KOTOUČOVÁ, Jiřina. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 443 (§ 171 IZ)

nepřihlíží (srov. § 185 insolvenčního zákona), vyloučeny i pohledávky, které věřitel, jemuž insolvenční zákon předepisuje uplatnění pohledávky vůči dlužníku podáním přihlášky, nepřihlásil v průběhu insolvenčního řízení vůbec nebo pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené, které věřitel neuplatnil v průběhu insolvenčního řízení postupem dle § 203 insolvenčního zákona a pohledávky, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku respektive po uplynutí propadlé lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek a které zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň⁴³, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona.“⁴⁴

4.2 Typy pohledávek přihlašovaných uspokojovaných v insolvenčním řízení.

Protipólem skupiny pohledávek představených v předcházející podkapitole jsou pohledávky, které se uplatňují přihláškou. Je třeba si uvědomit, jaké vlastnosti mají mít tyto pohledávky, aby mohly být věřitelem uplatněny a jaká práva a povinnosti jsou s nimi spojeny.

Pohledávky zajištěné

Pravděpodobně nejzásadnější dělení z hlediska jejich možnosti a způsobu dělení je dělení na zajištěné a nezajištěné. Věřitelé, kteří mají zajištěnou pohledávku způsobem, který IZ předpokládá v § 2 písm. g) mají v insolvenčním řízení výrazně silnější postavení než u nezajištěných věřitelů. Jejich postavení včetně detailního rozboru je věnována kapitola 5, na kterou tímto odkazují.

Pohledávky vykonatelné

Na úvod předesílám, že pro uplatnění práv v insolvenčním řízení není potřeba disponovat exekučním titulem. V řízení lze uznat jak pohledávku vykonatelnou, tak i nevykonatelnou. Vykonatelné pohledávky jsou ty, o kterých bylo pravomocně

⁴³ Jako příklad takové pohledávky uvádí NS pohledávky státu (správce daně) ze snížení dlužníkovi daně na vstupu u přijatého zdanitelného plnění dle § 44 odst. 5 zák. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. K tomu srov. *Výkladové stanovisko č. 6 ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 4. 10. 2011* - K opravě výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 NSČR 16/2011-P8-23, KSPH 39 INS 4718/2009.

rozhodnuto a takové rozhodnutí představuje exekuční titul. Pokud věřitel tvrdí vykonatelnost své pohledávky, musí ji prokázat veřejnou listinou jako je např. vykonatelné rozhodnutí soudu, rozhodčích komisí apod.⁴⁵

Postavení věřitelů s vykonatelnou pohledávkou vykazuje některé rozdíly od postavení věřitelů, kteří takovou pohledávkou nedisponují. Ve výhodnější situaci se věřitel s exekučním titulem nachází zejména s ohledem na rozporování jeho pohledávky v řízení tehdy, pokud je zároveň navrhovatelem. Doloží-li věřitel, který podal návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka splatnou pohledávkou za dlužníkem vykonatelným soudním rozhodnutím, nemůže konkursní soud při rozhodnutí o návrhu na prohlášení konkursu otázku vzniku této pohledávky znovu posuzovat, a to ani jako otázku předběžnou.⁴⁶ Insolvenční soud má tedy takovou pohledávkou za doloženou. K tématu vykonatelných pohledávek se váže poměrně bohatá judikatura zabývající se např. důvodem vzniku exekučního titulu a jeho vliv na individualizaci pohledávky,⁴⁷ nebo časovým limitem pro doložení vykonatelnosti.⁴⁸

Pohledávky splatné a nesplaté

V insolvenčním řízení lze uplatnit splatné i nesplátané pohledávky. Pro splatné pohledávky platí, že jejich uplatnění nebrání ani probíhající jiné soudní řízení nebo ani to, jestliže jsou jinak sporné. Naopak je nutné takové pohledávky uplatnit, jinak věřitel ztrácí šanci na jejich uspokojení v rámci řízení. Lze přihlásit také nesplátanou pohledávkou, která se vyhlášením konkurzu stává splatnou dle § 250 IZ.

Pohledávky peněžité - nepeněžité

I v tomto případě zákon umožňuje uspokojovat oba typy. Pro nepeněžité pohledávky je však stanovena povinnost vyčíslit je v penězích. Důvodem je, že pohledávky v rámci konkurzu lze uspokojit pouze v penězích, děje se tak prostřednictvím zpeněžení majetkové podstaty a rozdělení výtěžku mezi věřitele. Zákon nestanoví, ke kterému dni

⁴⁵ Vykonatelnost lze podložit všemi tituly vyjmenovanými v §274 OSŘ. K tomu více usnesení Vrchního soudu ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 15 Cmo 224/2009.

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 9, ročník 2003, na které odkazuje Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11.7.2012, 1 VSOL 187/2012-A-69 KSBR 24 INS 15829/2011.

⁴⁷ Např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 12. 2009, sp. zn. 1 VSPH 701/2009, KSPL 54 INS 3007/2009

⁴⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 2011, sp. zn. 12 Cmo 13/2010-112, KSOS 33 INS 4982 / 2009.

má být pohledávka vyčíslena, což může způsobit nejistotu zejména v případech kolísající hodnoty pohledávky.

Pohledávky podmíněné

IZ zachovává též možnost přihlásit také pohledávku, která teprve věřiteli může vzniknout v závislosti na splnění odkládací podmínky. Nejčastějším případem bývají pohledávky třetích osob, vůči kterým může uplatnit splnění své pohledávky obligační věřitel dlužníka na základě určitého zajišťovacího titulu. Takový důvod podmíněnosti je nutné uvést v přihlášce. Může to být úhrada věřiteli pohledávky z titulu ručení, bankovní záruky apod. S takovými věřiteli IZ počítá v § 183 IZ. Dokud podmínka nebude naplněna, nebude na ni brán ohled v rozvrhovém usnesení. Pro úplnost dodávám, že pohledávka s podmínkou rozvazovací se v řízení projevuje stejně, jakoby podmíněná nebyla a to se všemi jejími důsledky.⁴⁹

4.3 Přihláška pohledávky

Z pohledu věřitele, který chce v insolvenčním řízení uplatnit svou pohledávku, je dalším klíčovým právním institutem přihláška pohledávky. Díky ní mohou věřitelé vstupovat do řízení a uplatňovat své pohledávky za dlužníkem. IZ definuje pohledávku v § 2 písm. h) jako procesní úkon, kterým věřitel uplatňuje uspokojení svých práv v insolvenčním řízení. Co se týká charakteru přihlášky jako procesního úkonu, některé prameny o přihlášce hovoří jako o podání, které má charakter žaloby.⁵⁰ Takové srovnání může obstát zejména s ohledem na skutečnost, že přihláškou pohledávky se uplatňují ty samé nároky, které vy se uplatňovaly žalobou, pokud by nebylo zahájeno insolvenční řízení. Další podobnost lze spatřovat v tom, že ačkoli tedy podání přihlášky není žalobou ve smyslu § 79 OSŘ, insolvenční zákon mu přiznává stejné účinky ohledně běhu promlčecí či prekluzivní lhůty.

Věřiteli lze každopádně doporučit, aby přihlášce pohledávky věnoval maximální pozornost, protože je to základní předpoklad na cestě k uspokojení jeho pohledávky.

⁴⁹ RICHTER, T. *Insolvenční právo*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 235.

⁵⁰ KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 382.

Příhláška se podává výlučně na předepsaném formuláři, jehož náležitosti stanoví prováděcí předpis.⁵¹

4.3.1 Lhůta k podání přihlášky

Věřitelé jsou oprávněni a v případě, že se chtějí domáhat uspokojení svých pohledávek, mají dokonce povinnost podat přihlášku u insolvenčního soudu. Dle §110 IZ je možné podávat přihlášku již od počátku insolvenčního řízení. Věřitel se o zahájení řízení může jednoduše dozvědět prostřednictvím insolvenčního rejstříku. Také zde je možné poukázat na zákonem předpokládanou aktivitu věřitele, která koresponduje s obecnou zásadou, že bdělým náleží práva, prosazovanou zejména v počáteční fázi řízení. Věřitel by tedy ve svém vlastním zájmu měl aktivně a zejména pravidelně kontrolovat insolvenční rejstřík, zda proti některému ze svých dlužníků není vedeno insolvenční řízení, do kterého je povinen se se svou pohledávkou přihlásit, neboť v případě určité liknavosti se může stát, že jeho právo přihlásit pohledávku do insolvenčního řízení v poměrně krátké lhůtě prekluduje.⁵²

Lhůta pro podání přihlášky tedy počíná běžet okamžikem zahájení řízení.⁵³ Zákon v ust. §110 odst. 2 IZ ukládá insolvenčnímu soudu povinnost zveřejnit výzvu k podávání přihlášek, nicméně věřitelé je mohou přihlašovat i bez výzvy soudu. Taková výzva se obvykle spojí s oznámením o zahájení řízení, nebo tak soud může učinit až v průběhu řízení. Na základě této výzvy mohou věřitelé přihlašovat pohledávky až do rozhodnutí o úpadku. Zde se jedná o lhůtu procesní, proto možnost pro přihlášení pohledávek věřitelům nekončí. Věřitelé, kteří své pohledávky dosud nepřihlásili, jsou dle ust. § 136 odst. 2 písm. d) IZ dále vyzváni rozhodnutím o úpadku, aby tak učinili. Lhůta pro přihlašování stanovená rozhodnutím o úpadku nesmí být kratší než 30 dnů a delší než 2 měsíce. Ust. §173 odst. 4 IZ věta první jasně reflektuje hmotněprávní charakter této lhůty, když uvádí, že *„Příhláška pohledávky má pro běh lhůty k promlčení nebo pro zánik práva stejné účinky jako žaloba nebo jiné uplatnění práva u soudu, a to ode dne,*

⁵¹ Ustanovení §§ 21 a 22 vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.

⁵² K této problematice srov. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 9. 2008, sp. zn. 29 NSČR 4/2008. Soulad tohoto usnesení s Ústavním pořádkem pak konstatoval Ústavní soud v Nálezu ze dne 26.1.2009, sp. zn. I ÚS 2536/08.

⁵³ Na rozdíl od předchozí úpravy obsažené v ZKV, který v § 20 umožňoval věřitelům přihlašovat pohledávky až ve lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkursu.

kdy došla insolvenčnímu soudu“ Pokud tedy věřitel pohledávku v této lhůtě nepřihlásí, jeho právo marným uplynutím lhůty zaniká. K jejímu zachování postačí, je-li přihláška poslední den lhůty odevzdána orgánu, který jí má povinnost doručit.⁵⁴ To platí pouze pro případ, že bude přihláška adresována insolvenčnímu soudu. V opačném případě lze na lhůtu nahlížet jako na procesněprávní z hlediska možnosti věřitele účastnit se řízení. Alespoň tomu napovídá ne zcela jednoznačné znění ust. §173 odst. 4 IZ: *„Přihlášku pohledávky, která je podána u jiného než insolvenčního soudu, postoupí tento soud neprodleně soudu insolvenčnímu, aniž o tom vydává rozhodnutí; účinky spojené s podáním takové přihlášky nastávají dnem, kdy přihláška dojde insolvenčnímu soudu“*. Zde může výkladové nejasnosti způsobit především formulace *„přihláška dojde insolvenčnímu soudu“*. K procesněprávnímu pojetí se přiklání i Nejvyšší soud, který upřesnil: *„Byla-li by přihláška adresována soudu jinému je lhůta zachována pouze v případě, že tento soud v rámci plnění své povinnosti postoupit přihlášku pohledávky insolvenčnímu soudu dle ustanovení věty druhé § 173 odst. 4 InsZ nejpozději v poslední den lhůty pro přihlašování předá postupovanou zásilku adresovanou insolvenčnímu soudu orgánu, který má povinnost ji doručit.“*⁵⁵ Takovému pojetí lhůty napovídá i skutečnost, že zákonodárce pokud by chtěl stanovit hmotněprávní (propadnou) lhůtu, mohl tak učinit výslovně, podobně jako např. v ust. 186 odst. 2 IZ, § 198, § 199 IZ aj. Doplním, že na běh lhůty k podávání přihlášek stanovené rozhodnutím o úpadku nemá vliv rozhodnutí o způsobu řešení úpadku.⁵⁶

V této souvislosti lze doporučit zákonodárci, aby se do budoucna zabýval zahrnutím regulace obdobných situací výslovně do textu zákona a odstranil tak pochybnosti o počátku běhu lhůty pro přihlášení a její délce u věřitelů, jimž právo na uspokojení z majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka vzniklo až po uplynutí lhůty k přihlašování. Osobně se přikláním k výše uvedenému řešení, tedy ke lhůtě o stejné délce jako lhůta stanovená v usnesení o úpadku, která počne běžet v okamžiku rozhodném pro vznik práva na uspokojení z majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka, zpravidla okamžikem soupisu tohoto majetku.

⁵⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. KSHK 41 INS 128/2008, 1 VSPH 8/2008-P ze dne 29.4.2008.

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.10.2010, sp. zn. 29 NSČR 2/2010, KSPA 56 INS 2581/2008.

⁵⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.07.2008, č.j. 1 VSPH 101/2008, ve věci insolvenčního řízení vedeného Krajským soudem v Ústí nad Labem pod sp.zn. 45 INS 442/2008.

4.4 Odpovědnost věřitele za obsah přihlášky pohledávky dle ust. § 178 a násl. IZ.

Po negativních zkušenostech z předchozí úpravy v režimu ZKV, kdy se často projevovaly tendence věřitelů ovládnout řízení přihlášením nadsazených pohledávek nebo více pohledávek, než ve skutečnosti mají, přinesl IZ zcela nové, razantní řešení na bázi preventivního působení. Již od začátku účinnosti IZ jeho ust. §178 a násl. přitahovaly pozornost a byly často terčem kritiky z mnoha stran pro jejich přílišnou tvrdost a také pro řadu výkladových nejasností.

Základní kámen odpovědnosti věřitele při přihlašování pohledávek je položen v § 176 IZ, který stanoví, že za správnost údajů uvedených v přihlášce odpovídá věřitel. Toto obecné pravidlo dostává konkrétní podobu v § 178 a násl., které zakládá odpovědnost věřitele za pochybení včetně poměrně přísných sankcí. Jedná se o odpovědnost za přihlášení nadhodnocené pohledávky, resp. za nadhodnocení zajištění pohledávky u zajištěných věřitelů. Smyslem takto přísně nastavených pravidel je snaha minimalizovat počet formálně i obsahově vadných podání. K těmto často docházelo zejména jednak díky liknavému přístupu věřitelů, jednak díky jejich snaze o účelovou manipulaci s průběhem řízení. Ta se kvůli nadhodnoceným pohledávkám mohla nejvýrazněji projevit posíleným vlivem při hlasování v rámci věřitelských orgánů.

Věřitele jsou tedy pod hrozbou přísných sankcí vedeni k zodpovědnějšímu přístupu k přihlašování pohledávek, zejména ke zhodnocení vlastní schopnosti unesení břemene tvrzení i břemene důkazního, a dále tyto sankce věřitele odrazují od snahy ovlivňovat průběh insolvenčního řízení uplatňováním práv z fiktivních či nadhodnocených pohledávek.⁵⁷

Ust. §178 IZ stanoví pravidlo, podle něhož bude-li v rámci přezkumu přihlášená pohledávka zjištěna tak, že její skutečná výše činí méně než 50 % přihlášené částky, nastupují vůči věřiteli dvě sankce: k přihlášené pohledávce se jednak nepřihlíží ani v rozsahu v jakém byla zjištěna (dle Tomáše Richtera se jedná o tzv. propadný element⁵⁸). Tímto je tedy věřitel vyloučen z uspokojování v rámci insolvenčního řízení. Navíc dává IZ insolvenčnímu soudu možnost na návrh insolvenčního správce věřiteli uložit povinnost zaplatit ve prospěch majetkové podstaty částku až do výše, o kterou

⁵⁷ KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) : komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 392-393.

⁵⁸ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, 2008, s. 254.

přihlášená pohledávka převýšila rozsah, ve kterém byla zjištěna (dle Richtera tzv. element platební⁵⁹). Tuto částku stanovuje soud se zřetelem ke všem okolnostem přihlášení a přezkoumání pohledávky. Obdobnou právní konstrukci zákonodárce stanoví v § 179 IZ pro zajištěné věřitele. Pokud se při přezkumném jednání zjistí, že zajištěný věřitel má právo na uspokojení ze zajištění v rozsahu menším než 50 % hodnoty zajištění uvedeného v přihlášce, nebo že má právo na uspokojení ze zajištění v pořadí horším, než uvedl v přihlášce pohledávky, pak se k jeho právu na uspokojení této pohledávky ze zajištění nepřihlíží. Nadále se pak taková přihláška v insolvenčním řízení považuje za nezajištěnou. Podobně jako v případě nadhodnocené pohledávky i zde má insolvenční soud možnost na návrh insolvenčního správce věřiteli uložit povinnost zaplatit, tentokrát ovšem ve prospěch zajištěných věřitelů částku až do výše rozdílu mezi výší zajištění uvedenou v přihlášce a výší zajištění skutečnou (zjištěnou). Stejně jako v předchozím případě i zde dává zákon prostor pro úvahu soudu, když při stanovení částky má přihlédnout ke všem okolnostem přihlášení a přezkoumání pohledávky.

Uvedená pravidla se do současné podoby zásadně proměnila novelou IZ s účinností od 31. 3. 2011. Před tímto datem nebyla přípustná moderace insolvenčního soudu při aplikaci tohoto přísného ustanovení. To mělo za následek, že soud měl povinnost uložit věřiteli, aby zaplatil do majetkové podstaty rozdíl mezi částkou v přihlášené pohledávce a částkou zjištěnou. Jedinou možností jak se vyhnout těmto sankcím pro věřitele, který si není jistý výsledkem přezkumu své pohledávky, bylo dle ust. §180 IZ zdržení se výkonu práv z této pohledávky. To ovšem příliš nekorespondovalo s prověřitelskou koncepcí IZ, podle které měl oproti předchozí úpravě mimo jiné posílit práva věřitelů a dát jim k dispozici instrumenty, pomocí kterých mohou ovlivnit průběh a výsledek konkrétního řízení.

Takové pojetí odpovědnosti bylo kritizováno zejména pro přílišnou tvrdost a přepjatý formalismus. V některých příspěvcích z řad odborné veřejnosti dokonce padala přehnaná označení těchto sankcí jako konfiskace majetku apod.⁶⁰

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ LISSE, Luděk. Malá poznámka ke kritice zrušení části insolvenčního zákona. *EPRAVO.CZ* [online]. Vydáno 21. 9. 2010, [cit. 12-03-15]. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/mala-poznamka-ke-kritice-zruseni-casti-insolvenčního-zakona-66193.html>>. ISSN 1213-189X.

Objevila se nejen řada interpretačních problémů, ale především taková úprava znamenala past pro soudy i samotné věřitele. Místo toho, aby věřitelé byli motivováni k větší aktivitě v rámci řízení, tato úprava zcela proti duchu a důvodům přijetí IZ způsobila, že věřitelé při zvažování, zda přihlásit či nikoli svou pohledávku, volili často pasivní taktiku v obavě před zmíněnými sankcemi. IZ např. nikde nestanovil, co se rozumí pod pojmem *nevykonávání práv spojených s nezjištěnou pohledávkou* ve smyslu jeho ust. § 180 a ponechal obsahové naplnění této, z pohledu věřitelské jistoty a legitimního požadavku na předvídatelnost soudních rozhodnutí, zásadní formulace, na budoucí judikatuře.⁶¹ Při aplikaci tohoto pravidla dále hrozilo možné dvojí trestání věřitele, který neunesl důkazní břemeno (nedoložil přílohy přihlášky) ohledně existující pohledávky, jejímž přihlášením nesledoval žádný nekalý úmysl. Neúprosný charakter je zde tedy ještě podtržen objektivně konstruovanou odpovědností, při které nehraje roli, zda věřitel je v dobré víře, že jeho pohledávka dosahuje jím uvedené výše.

I přesto, že zákon stanoví pro věřitele poměrně benevolentní rozsah tolerance pro popření pohledávky (50%), je třeba si uvědomit, že zejména u pohledávek mimosmluvních vztahů, tedy pohledávek deliktovní povahy⁶², může být leckdy stanovení jejich výše problematické.⁶³

Nutno říci, že soudy byly při aplikaci těchto ustanovení i před zmírňující novelou dost zdrženlivé a v řadě případů takové „pokuty“ za nadsazené pohledávky z nejrůznějších důvodů neuložily.⁶⁴

Stejně jako před zmíněnou novelou IZ je i v současné době je možnost uložit peněžité sankce podle ust. § 178 a § 179 vázána na skutečnost, že věřitel vykonával práva spojená s nadhodnocenou pohledávkou dle ust. §180 IZ. Zmírnění dopadů sankcí z odpovědnosti za nadsazené přihlášky mělo význam zejména před novelizací ust. §178 a §179 IZ, tedy v době kdy absentovalo moderační právo soudu a nevykonávání těchto práv bylo jediným způsobem jak se sankcím vyhnout. To se de facto nezměnilo ani zmíněnou novelou, neboť dikce ust. §180 IZ nebyla dotčena. Otázkou, která může

⁶¹ ŠEVČÍK, D. Appendix insolvenčního práva - povinnost věřitelů platit do majetkové podstaty v závislosti na výsledku přezkumu přihlášek. In *Bulletin advokacie*. 2010. r. 17. č. 3. s. 28-31.

⁶² RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, 2008, s. 255.

⁶³ Typicky u deliktů v oblasti ochrany osobnosti, kdy mohlo docházet k podhodnocování nároků ze strany věřitelů.

⁶⁴ Viz např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 1. 2010, sp.zn. MSPH 59 INS 2007/2009, 3 VSPH 31/2010, dále usnesení stejného soudu ze dne 5. 2. 2010, sp. zn. MSPH 89 INS 1186/2008, 2 VSPH 787/2009, a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 2. 2009, sp.zn. KSOS 13 INS 93/2008, 3 VSOL 46/2009.

způsobovat výkladové potíže, tedy stále zůstává, co se rozumí těmi právy spojenými s nezjištěnou pohledávkou. Podle některých autorů je třeba těmito právy rozumět všechna práva ať už závislá na výši pohledávky (zejména výkon práv ve věřitelských orgánech, a to včetně pouhé účasti na věřitelské schůzi,⁶⁵ aniž by věřitel musel hlasovat), či na výši pohledávky nezávislá (podání opravného prostředku, nově také popření pohledávky jiného věřitele).⁶⁶

IZ ve svém ust. § 182 přeci jen nabízí věřiteli možnost, jak se vyhnout uhrazovací povinnosti, a to pokud věřitel vezme popřenou část pohledávky zpět postupem podle ust. § 184 IZ. Taková možnost se ovšem nevztahuje na věřitele, který na základě pohledávky zjištěné v rozsahu uvedeném v ust. § 178 nebo § 179 IZ učinil v řízení úkon, který zhoršil nebo mohl zhoršit postavení jiného věřitele, nebo na věřitele, ohledně nichž v průběhu insolvenčního řízení vyjde najevo, že svoji pohledávku nepřihlásili v dobré víře. Zde stojíme před obdobným výkladovým problémem jako v případě ust. § 180 IZ, zákon neposkytuje žádné spolehlivé vodítko pro interpretaci pojmu „úkon, který zhoršil nebo mohl zhoršit postavení jiného věřitele“. Pravděpodobně se však za takový úkon může považovat popření pohledávky jiného věřitele, který se může ocitnout v důsledku toho ve zhoršeném postavení.

I přes výše zmíněnou novelu obsahující změkčující prvky v podobě diskreční pravomoci soudů, není současná úprava odpovědnosti věřitele za obsah přihlášky zcela bezproblémová, jak vyplynulo z předchozích řádků. *De lege ferenda* by bylo vhodné zvážit méně komplikovaný způsob odpovědnosti věřitele za nadhodnocené pohledávky i za obsah přihlášky jako takové. Nabízí se stanovení objektivní odpovědnost za škodu způsobenou jinému věřiteli, popř. doplněnou o vhodnou formu zákonného ručení osob, kteří přihlášku podepsali. Dle mého názoru by takové řešení mohlo být pro věřitele

⁶⁵ TARANDA, P. Nad některými souvislostmi sankce za nadsazenou přihlášku pohledávky v insolvenčním řízení. In *Daně a právo v praxi*. 2008. r. 13, č. 6. s. 54. Účast věřitele na věřitelské schůzi ovlivňuje kvórum nezbytné pro přijetí určitého rozhodnutí. I když se věřitel následně zdrží hlasování a fakticky své právo nevykonává, již svou účastí na schůzi často značně ovlivňuje průběh celého insolvenčního řízení. Od tohoto názoru se částečně odchyluje Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 19.1.2010, sp. zn. 1 VSPH 771/2009-B-51, 48 KSPA 1513/2009, kdy v odůvodnění uvádí, že „*sama účast na schůzi věřitelů a žádost o přiznání hlasovacího práva nejsou úkony, které by byly působivé nastolit stav, při němž by oprávněné nároky ostatních věřitelů byly či mohly být – v závislosti na způsobu řešení dlužníkovy úpadku – uspokojeny v menší míře, než by tomu bylo nebýt věřitelových úkonů.*“ Je však třeba poznamenat, že Vrchní soud v Praze se zabýval situací, kdy věřiteli nebylo hlasovací právo na schůzi věřitelů přiznáno, a tudíž kvórum při rozhodování nijak neovlivnil.

⁶⁶ KOZÁK, J. a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 232.

čitelnější a nevzbuzovalo by úvahy o ústavní konformitě dané úpravy.⁶⁷ Lze také uvažovat o zabudování trestněprávní odpovědnosti za úmyslné nadhodnocení věřitelovi pohledávky, což by z hlediska prevence negativních jevů předchozí úpravy mohlo být rovněž velmi účinné řešení.

⁶⁷ Pochybnosti o ústavnosti sankcí podle §§ 178 a 179 InsZ vyjadřuje např. J. Kotoučová nebo D. Ševčík. Pro podrobnosti srov. KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 395, nebo ŠEVČÍK, D. Appendix insolvenčního práva - povinnost věřitelů platit do majetkové podstaty v závislosti na výsledku přezkumu přihlášek. In *Bulletin advokacie*. 2010. r. 17. č. 3. s. 28-31.

5. Věřitelské orgány

Následující kapitola je věnována problematice věřitelských orgánů (§§ 46 až 68 IZ), které jsou projevem kolektivních práv věřitelů v insolvenčním řízení. Tyto orgány lze považovat za tzv. zvláštní procesní subjekty insolvenčního řízení, neboť vznikají pouze pro účely tohoto řízení a jsou složeny pouze z dalších procesních subjektů - věřitelů. Základním účelem věřitelských orgánů je chránit společný zájem věřitelů. Celková koncepce postavení a aktivní účasti věřitelů na řízení se promítá i v rámci věřitelských orgánů. Je nastavena tak, aby měli věřitelé možnost vyslovit se ke všem důležitým otázkám v řízení, a pokud této příležitosti nevyužijí, může jim to být k tíži v dalším postupu řízení. Zákon tak věřitelům nabízí dostatečná oprávnění a pravomoci k ovlivňování průběhu řízení, včetně způsobu naložení s majetkovou podstatou.

5.1 Schůze věřitelů

Nejvyšším a základním věřitelským orgánem, kterému přísluší rozhodující pravomoci věřitelů v insolvenčním řízení, zůstává schůze věřitelů. Do její pravomoci spadají nejdůležitější rozhodnutí ohledně insolvenčního řízení. Je orgánem obligatorním.

Oproti úpravě orgánů v ZKV je v IZ patrná vyšší míra institucionalizace a propracovanosti, která se dotkla prakticky všech stránek fungování schůze věřitelů. Schůzi věřitelů svolává a řídí soud, zákon však soudu ukládá povinnost schůzi věřitelů v případě, že o její svolání požádá insolvenční správce, věřitelský výbor (zástupce věřitelů) nebo nejméně dva věřitelé, jejichž pohledávky počítané podle výše činí v souhrnu alespoň desetinu přihlášených pohledávek. V takovém případě platí zákonem předepsaná lhůta 30 dnů, ve které musí být schůze svolána. Ust. §47 pak zakládá právo účasti na schůzi pro věřitele, dlužníka, insolvenčního správce a státního zástupce pro případ, že se řízení účastní.

IZ dále detailně upravuje, jakým způsobem⁶⁸ se schůze svolává a v jakých lhůtách.⁶⁹ K platnosti usnesení schůze zákon vyžaduje prostou většinu hlasů přítomných, mezi

⁶⁸ IZ zde v §48 využívá ke svolání schůze věřitelů institut vyhlášky a stanoví její podstatné náležitosti. Dále zavádí odpovědnost věřitele pro případ opakovaného nedůvodného podání návrhu na svolání schůze.

⁶⁹ Pro svolání první schůze věřitelů je stanovena maximální lhůta 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku, § 137 odst. 1.

kteřé zákon počítá i věřitele řádně zastoupené.⁷⁰ Přičemž váha těchto hlasů je počítána podle výše jejich pohledávek. Na každou jednu Kč pohledávky připadne jeden hlas.

V souvislosti s hlasováním IZ v § 49 odst. 2 stanoví postup pro případ, kdy pohledávka náleží více osobám. Zákon ovšem nedává zcela jasnou odpověď na otázku, zda může věřitel hlasovat pouze s některými z přihlášených pohledávek, což může mít někdy zásadní dopad na věřitele s přihlédnutím k sankcím za nadsazenou pohledávku dle § 178 IZ.

Odpověď na tuto otázku vyplývá ze závěrů obsažených například v usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. KSUL 69 INS 2401/2010, 1 VSPH 892/2010-P14, ze dne 15. října 2010, který říká, že ustanovení § 178, § 185 a § 198 odst. 1 insolvenčního zákona se aplikují jednotlivě na každou pohledávku a nikoliv na přihlášku pohledávek jako celek. Z odůvodnění lze citovat: *„Odvolací soud je toho názoru, že citovaná ustanovení § 178, § 185 a § 198 odst. 1 IZ je třeba aplikovat jednotlivě na každou přihlášenou pohledávku a nikoliv na přihlášku pohledávek jako celek, neboť každá pohledávka je individuálním nárokem specifikovaným konkrétním důvodem a výší, jenž lze uplatnit samostatnou přihláškou. Aby tak věřitelé nemuseli (formálně) činit, tedy aby nemuseli každý svůj nárok samostatně přihlašovat, umožňuje jim předepsaný formulář přihlášky pohledávek (§ 176 IZ), jehož podoba je bezplatně zveřejněna Ministerstvem spravedlnosti ČR na adrese www.insolvencnizakon.cz, uvést jednotlivě své pohledávky na vložených listech toliko jedné přihlášky a na její závěrečné straně pak mají všechny přihlášené pohledávky sečíst. Z toho však nelze dovozovat, že suma všech přihlášených pohledávek představuje v insolvenčním řízení pohledávku jedinou, neboť pokud by v průběhu insolvenčního řízení nastala skutečnost, na základě které by se podle IZ k některé z přihlášených pohledávek nebo její části nepřihlíželo, mělo to (nesprávně) následek pro přihlášku jako celek, tedy i pro pohledávky, ohledně nichž taková skutečnost nenastala; takový postup by byl zjevně v rozporu s dikcí ustanovení § 178, § 185 a § 198 odst. 1 IZ.“*⁷¹ Ačkoli to v citovaném usnesení není vyjádřeno explicitně, domnívám se, že se z něj dá dovodit závěr, podle kterého věřitelé mají možnost vykonávat svá hlasovací práva na schůzi věřitelů pro své jednotlivé pohledávky, a nikoliv tedy jen pro

⁷⁰ Byť možná poněkud nadbytečně, když z povahy zastoupení dostatečně vyplývá, že zástupce je jménem věřitele oprávněn činit i úkony související s hlasováním na schůzi věřitelů. Viz. KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 110.

⁷¹ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Čtenáři se ptají a my odpovídáme* [online]. Konkursní noviny, 3. srpna 2011 [cit. 3. srpna 2011]. Dostupné na <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?id=2747>>.

jejich souhrn jako celek. Ostatně takové případy nejsou v praxi výjimečné a dle mého názoru by měla být tato nejistota odstraněna výslovnou úpravou v textu zákona.

Nejasnou situaci může způsobit písemné hlasování prostřednictvím hlasovacího lístku umožněné v § 50 odst. 2 IZ, když chybí provázanost na §49 odst. 1. Věřitelé nemusí být na schůzi přítomni, a přesto mohou na schůzi takovým způsobem hlasovat. Výslovná úprava, že tito věřitelé se pro účely počítání kvora a většiny hlasů považují za přítomné, však chybí. Výklad nezapočítávající hlasy věřitelů na základě hlasovacího lístku do potřebného kvora by směřoval proti smyslu úpravy § 50 IZ, kterým je umožnit věřitelům hlasovat o některých otázkách, aniž by k uspokojení své pohledávky museli vynakládat další čas či finanční prostředky, které se např. právě v jejich případě mohou jevit jako nepřiměřené. Tomuto závěru nasvědčuje i znění § 151 odst. 2 IZ, které výslovně vylučuje započtení písemně hlasujícího věřitele do kvora potřebného k přijetí usnesení o způsobu řešení dlužníkovy úpadku, neboť takové zvláštní úpravy by nebylo zapotřebí, pokud by toto pravidlo vyplývalo již z obecné úpravy § 49 IZ.⁷²

Další náležitosti tohoto „korespondenčního hlasování“ upravuje §50 odst. 2 IZ. Hlasovací lístek musí být správci doručen nejpozději v den přecházející schůzi věřitelů. Oproti ZKV nabízí IZ možnost přezkumu hlasovacího práva, když o možnosti hlasování popřehého věřitele, jehož pohledávka byla popřehna, rozhoduje nejprve schůze věřitelů a teprve následně soud. Pokud schůze věřitelů vydá usnesení, že popřehný věřitel v rozsahu popřehení hlasovat může, soud již o takovém hlasovacím právu dále nerozhoduje. Novela IZ provedená zákonem č.69/2009 Sb., reagující na přiznání popřehného práva věřitelům, doplnila ust. § 51 IZ o odstavec 3, který popřehným věřitelům zachovává hlasovací práva v rozsahu popřehení.⁷³

Zde si dovolím poznámku. Pro rozhodování soudu o hlasovacích právech by bylo z mého pohledu vhodnější nastavit pravidla poněkud přehledněji, resp. systematictěji, než v jaké podobě je nacházíme v ust. § 51 IZ. Nejen z mé osobní zkušenosti vím, že soudy neposuzují pohledávky popřehné správcem nebo dlužníkem jednotně. Problematických situací u popřehných pohledávek v kombinaci s rozhodováním o hlasovacích právech s nimi spojenými, může být bezpočet.⁷⁴ Proto by *de lege ferenda*

⁷² KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 111.

⁷³ Detailněji se vlivu popřehení pohledávky věnuji v kapitole 7.

⁷⁴ Např. v souvislosti s podmíněnými zajištěnými pohledávkami.

stálo za zvážení upravit tato pravidla přesněji a předvídatelněji v zájmu zvýšení právní jistoty věřitelů.

Věřitelům, jejichž pohledávka byla zjištěna, patří hlasovací právo bez dalšího. Insolvenční zákon výslovně stanoví nemožnost hlasovat ve vlastní věci, ve věci osoby blízké nebo osoby, která s ním tvoří koncern. Zde především upozorňuji na judikaturu Nejvyššího soudu, která za osobu blízkou považuje i právnickou osobu vůči fyzické osobě, která je statutárním orgánem (či jeho členem), společníkem, členem nebo zaměstnancem této právnické osoby (popř. má-li jiný obdobný vztah) a současně by důvodně pocítovala újmu, kterou utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní.⁷⁵

Jakýsi korektiv rozhodování najdeme v ust. § 54 IZ, zakotvující možnost insolvenčního soudu zrušit usnesení schůze věřitelů, které odporuje společnému zájmu věřitelů. Toto pravidlo představuje kontrolní mechanismus chránící věřitele před prosazováním partikulárních zájmů jednotlivých věřitelů, nebo skupin věřitelů, čímž by odporovalo účelu a cíli insolvenčního řízení. Jeho smyslem je zejména ochrana zájmů menšinových věřitelů, co do výše své pohledávky. Zákon ukládá časový limit pro uplatnění této pravomoci soudu, který eventuelní rozhodnutí o zrušení usnesení musí vydat jen do skončení schůze věřitelů, která usnesení vydala. Proti takovému rozhodnutí zákon připouští opravný prostředek ve formě odvolání, které ovšem mohou podat pouze věřitelé, kteří hlasovali pro přijetí daného usnesení, tedy odlišně od stanoviska soudu.

Všechna výše zmíněná pravidla mají zajistit jistější právní postavení věřitelů a větší flexibilitu při uplatňování svého vlivu na řízení.

5.1.1 Kompetence schůze věřitelů a její vliv na průběh řízení

Vztahy mezi věřitelskými orgány upravuje § 46 IZ, který zakotvuje základní rozsah působnosti schůze a zároveň ji opravňuje, aby si vyhradila k rozhodování cokoli, co patří do působnosti jiných orgánů. Bude se jednat zejména o zásadní rozhodnutí týkající se majetkové podstaty a možnosti uspokojení v rámci řízení. Není-li věřitelský výbor ustanoven, vykonává jeho působnost schůze věřitelů automaticky. Schůzi věřitelů dále náleží rozhodnout o způsobu řešení úpadku.⁷⁶ Zde se bezesporu jedná o jeden z hlavních projevů zásadního posílení pozice věřitelů a jejich vlivu na průběh řízení.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2002, sp. zn. 29 Cdo 2192/2001.

⁷⁶ Ust. §150 a násl. IZ

Taková pravomoc se však uplatní pouze v případě, že u dlužníka přichází do úvahy více způsobů řešení úpadku, v opačném případě rozhoduje soud dle § 148 IZ. Soud také rozhodne u způsobu řešení úpadku v případě, kdy schůze věřitelů své oprávnění rozhodnout nevyužije. Z pohledu schůze věřitelů se tedy nejedná o povinnost ani nezbytnost pro postup v řízení. Pokud o tomto ovšem schůze jednou rozhodne, insolvenční soud nemůže toto rozhodnutí zrušit ani v případě, že by odporovalo společnému zájmu věřitelů.⁷⁷

Jeden z dalších účinných nástrojů pro uplatnění svého vlivu mají věřitelé v ust. § 29 IZ, který dává věřitelům na jejich schůzi, která se následuje nejbližší po přezkumném jednání, možnost odvolat stávajícího insolvenčního správce a ustavit nového. Takové rozhodnutí pak potvrzuje soud, přičemž zkoumá, zda jsou u navrhovaného správce splněny všechny zákonné požadavky na jeho osobu. Zároveň soud nemůže dané rozhodnutí zrušit dle ust. § 54 IZ, i kdyby odporovalo společnému zájmu věřitelů. Toto oprávnění je označováno jako jeden z pilířů rekodifikace.⁷⁸ Odvolán z funkce může být jen ten insolvenční správce, který byl do své funkce ustaven rozhodnutím insolvenčního soudu, avšak věřitelé se s jeho osobou neztotožnili. Omezení tohoto oprávnění spočívá v tom, že odvolání insolvenčního správce je možné až na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání. Takové řešení bylo zvoleno mj. i s ohledem na to, aby přihlášené pohledávky vždy popíral a přezkoumával správce ustavený na první pokus soudem, a nikoli správce, který byl vybrán věřiteli. Tím se má zamezit možné manipulaci se správcem, kterého si vybrali, kdy zejména v procesu přezkumného jednání by mohla takováto manipulace vyvolávat nežádoucí důsledky.⁷⁹ Zákonodárce se tímto způsobem snaží zabránit situacím, kdy by např. správce mohl váhat s popřením pohledávky věřitelů, kterým za svou funkci vděčí.⁸⁰ Zde je legitimní se ptát, zda takové pravidlo neomezuje věřitele ve svém vlivu na volbu osoby správce nad míru nezbytnou,

⁷⁷ ZELENKA, J. aj. *Insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb., ve znění zákona č. 312/2006 Sb., č. 108/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb.) poznámkově vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2. aktualizované vydání.* Praha: Linde Praha akciová společnost, 2008. s. 253.

⁷⁸ RICHTER, T. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. In *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2006. s. 45.

⁷⁹ KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 62.

⁸⁰ RICHTER, T. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. In *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2006. s. 46.

když de facto presumuje zneužití takového oprávnění. Pro odvolání správce je potřeba nadpoloviční většina hlasů všech věřitelů, počítáno dle výše přihlášených pohledávek ke dni předcházejícímu termínu schůze věřitelů, přičemž musí být přítomna nadpoloviční většina věřitelů počítáno dle stejného kritéria. Doplním, že proti rozhodnutí soudu, které nepotvrdí usnesení schůze věřitelů o ustanovení nového soudce, je možné odvolání. Proti rozhodnutí potvrzující takové usnesení odvolání přípustné není.⁸¹

Další oprávnění schůze věřitelů najdeme v ust. §§ 153 - 156 IZ, které jí vyhrazení možnost ustanovení osoby znalce vybrané k ocenění majetkové podstaty při zpeněžování podstaty jedinou smlouvou dle § 290 IZ. Dále schůze projednává a schvaluje výsledný znalecký posudek, případně rozhodne o jeho neschválení a určí nového znalce. Schůze věřitelů také projednává zprávu o hospodářské situaci dlužníka a na jeho žádost rozhodne o možnosti a eventuelním rozsahu úhrady existenčních potřeb dlužníka a jeho rodiny plněním z majetkové podstaty.⁸²

5.2 Věřitelský výbor

Orgánem chránícím společný zájem věřitelů, je věřitelský výbor, na něhož byly na schůzi věřitelů delegovány rozhodovací pravomoci. Na rozdíl od schůze věřitelů je věřitelský výbor orgánem fakultativním, nemusí být tedy ustaven v každém řízení. Povinnost výbor ustavit vyplývá z §56 odst. 1 IZ a váže se na počet přihlášených věřitelů, kterých musí být více než 50, tj. 51 a více. V opačném případě se může schůze věřitelů jako nejvyšší orgán usnést na tom, že místo výboru bude zvolen pouze zástupce věřitelů, který bude mít obdobná oprávnění. Taková možnost je zřejmě motivována snahou o co nejnižší náklady vznikající jedné osobě namísto vícečlenného orgánu, tzn. snaha o snížení hodnoty pohledávek za podstatou, kam se tyto náklady řadí.

Výbor má nejvíce 7 členů a nejméně 3 členy, které volí schůze věřitelů z řad přihlášených věřitelů, kteří s takovým zvolením souhlasí. Souhlas věřitele se svým

⁸¹ K tomu se obdobně vyjádřil i Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 7. 11. 2008, Sp. zn. MSPH 94 INS 913/2008, 2 VSPH 219/2008-B-30, 29 NSČR 4/2009-B-44 Dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení insolvenčního soudu o tom, zda potvrdí usnesení o ustanovení insolvenčního správce (§ 29 insolvenčního zákona), není přípustné. Nejde o usnesení ve věci samé.

⁸² K tomu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2009, Sp. zn. 29 Cdo 1390/2007

zvolením by měl být vysloven nejpozději do skončení schůze, na které volba probíhá.⁸³

⁸⁴ Členem mohou být zvoleni jak fyzické tak právnické osoby, přičemž každý člen má svého konkrétního náhradníka, zvoleného rovněž schůzí věřitelů. Na rozdíl od úpravy v ZKV, zákon již netrvá na sudém počtu členů. Dle §57 odst. 1 IZ mají být ve výboru zastoupeny všechny skupiny věřitelů podle povahy jejich pohledávek.⁸⁵ Takový požadavek má umožnit prosazení vůle nezajištěných věřitelů nezávisle na výši jejich pohledávek, a je konkretizován tak, že členů věřitelského výboru navržených nezajištěnými věřiteli musí být vždy nejméně tolik, kolik členů navržených věřiteli zajištěnými. Každá z těchto skupin volí své kandidáty zvlášť, přičemž kandidáti navržení skupinou zajištěných věřitelů nemusí být sami takovými věřiteli a naopak. Volbu členů výboru potvrzuje soud. Důvodem možného nepotvrzení⁸⁶ volby člena může být nezpůsobilost k výkonu funkce člena pro jeho podjatost, nedůvěryhodnost nebo jiný z důvodů uvedených v §59 odst. 2. a odst. 3. IZ.

Věřitelskému výboru jsou svěřeny značné pravomoci, čemuž odpovídají i značné požadavky na odbornost výkonu funkce člena. Členové i náhradníci výboru mají proto povinnost při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobí porušením svých povinností či neodborným výkonem. S ohledem na možný střet zájmů je stanovena nutnost souhlasu schůze věřitelů v případě, že členové a náhradníci nabývají majetku z majetkové podstaty.⁸⁷ Zákon jim dále přiznává právo na náhradu nutných výdajů spojených s výkonem funkce člena nebo náhradníka výboru a též právo na přiměřenou odměnu.

Věřitelský výbor vykonává svou činnost jako sbor, ze svého středu volí předsedu. Vznik orgánu předsedy věřitelského výboru, který je umožněn v ust. § 58 odst. 3. Je svým způsobem pojistkou proti rovnosti hlasů v situaci, kdy počet členů výboru bude sudý.

⁸³ KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 251.

⁸⁴ V praxi se ovšem lze setkat s případy, kdy soud umožní volbu nepřítomného věřitele a na jeho souhlas se dotáže následně, zejména pokud se jedná o volbu náhradníků.

⁸⁵ Skupinami věřitelů mohou být dle KOZÁK, J., BUDÍN, P., DADAM, A. aj. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář.* Praha: ASPI, a.s., 2008. s. 70, myšleni např. zajištění věřitelé, společníci a členové dlužníka, zaměstnanci dlužníka, orgány státní správy či věřitelé z obchodní činnosti dlužníka. Je však třeba poukázat též na § 59 odst. 1 IZ, z kterého plyne, že členové výboru mohou být pouze přihlášení věřitelé. Vzhledem k tomu, že zaměstnanci ani společníci a členové dlužníka své pohledávky nepřihlašují, bude názor uvedený v komentáři spíše nesprávný. Tímto je zároveň nejspíše naznačeno, že dané ustanovení směřuje pravděpodobně opět na kategorie zajištěných a nezajištěných věřitelů.

⁸⁶ IZ v tomto případě připouští opravný prostředek ve formě odvolání.

⁸⁷ Výjimku může k nabytému majetku připustit pro dotyčného věřitele soud v souladu s § 295 odst. 3. IZ.

Význam funkce předsedy věřitelského výboru je posílen i tím, že podle ust. § 79 IZ je základním doručovacím „místem“ při doručování soudních zásilek určených věřitelskému výboru, neurčí-li věřitelský výbor pro doručování jinou adresu.⁸⁸ Pokud předseda nebude zvolen výborem ani při opakované volbě, určí ho z řad členů výboru insolvenční soud.

Výbor by měl být vzhledem k nízkému počtu členů flexibilním partnerem insolvenčního správce a soudu, který reaguje na vývoj řízení v zájmu všech věřitelů.

5.2.1 Kompetence věřitelského výboru a jeho vliv na průběh řízení

Základní povinností věřitelského výboru, jemuž byly ostatními věřiteli na schůzi věřitelů „delegovány“ rozhodovací pravomoci, je chránit společný zájem věřitelů, který je definován v § 2 písm. j) jako zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku, čímž není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů.⁸⁹

Demonstrativní výčet pravomocí výboru obsahuje § 58 IZ a některé další nalezneme napříč zákonem. Většina těchto oprávnění souvisí s jeho víceméně dohlížecí a schvalovací funkcí. Mezi takové patří obecná povinnost výboru dohlížet na činnost správce, plnit povinnosti uložené soudem, právo navrhnout svolání schůze věřitelů. Podstatným rozšířením pravomocí oproti úpravě v ZKV je možnost nahlížet do dlužníkovy účetnictví a do dlužníkových písemností ve stejném rozsahu jako insolvenční správce. V té souvislosti některé komentáře dovozují, že zde chybí obdoba povinnosti mlčenlivosti,⁹⁰ jak je tomu v případě insolvenčního správce což může způsobovat určitou nerovnováhu.

Věřitelský výbor např. schvaluje výši odměny znalce dle ust. § 154 IZ, dává souhlas ke schválení smíru v incidenčním sporu dle ust. § 162 IZ, může také iniciovat podání odpůrčí žaloby insolvenčním správcem dle ust. § 239 IZ.

⁸⁸ KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 134.

⁸⁹ KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 132.

⁹⁰ KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 133.

Patrně nejvýznamnější posílení pravomocí věřitelského výboru spočívá v jeho vlivu na způsob zpeněžování majetkové podstaty, když rozhodnutí správce dle ust. § 286 odst. 2 IZ vyžaduje souhlas věřitelského výboru. Dnem schválení pak smlouva o provedení dražby nabývá účinnosti. Obdobně prodej mimo dražbu dle ust. § 289 IZ či zpeněžení dlužníkovu podniku jedinou smlouvou je podmíněno souhlasem soudu a věřitelského výboru. Zde se zřetelně odpovědnost za organizaci a průběh zpeněžování částečně přesouvá na věřitelský výbor. Tím dostává možnost významně ovlivnit tento klíčový krok v rámci konkurzu, na kterém přímo závisí i výše následného uspokojení pohledávky věřitelů. Nicméně i přes všechna tato poměrně silná oprávnění věřitelského výboru se může stát, jeho role při zpeněžování majetkové podstaty bude upozaděna. Dominantní postavení zajištěných věřitelů se totiž projevuje i při zpeněžování majetkové podstaty a bude o něm blíže pojednáno v kapitole 6.

5.3 Prozatímní věřitelský výbor

Institut prozatímního výboru může být soudcem jmenován do doby, než dojde k ustanovení věřitelského výboru a potvrzení volby jeho členů a náhradníků. Pokud je insolvenční návrh podán samotným dlužníkem, bude prozatímní výbor jmenován vždy. Dále bude tento výbor soudem zřizován v případě, že se na první schůzi věřitelů nepodaří jmenovat věřitelský výbor.

K jeho sestavení podává IZ podrobné instrukce týkající se jeho složení v tom smyslu, aby zde byly zastoupeny všechny typy pohledávek podle jejich povahy. Pokud významnou část z celkové výše pohledávek dlužníkových věřitelů tvoří pohledávky zaměstnanců dlužníka, jmenuje soud do prozatímního věřitelského výboru i jejich zástupce.⁹¹

5.4 Zástupce věřitelů

Již zmíněný zástupce věřitelů se uplatní v případě, kdy volba věřitelského orgánu není obligatorní nebo také tehdy, pokud se bude jednat o nepatrný konkurz dle §314 IZ.

⁹¹ Je s podivem, že IZ na tomto místě výslovně dosazuje do prozatímního výboru zaměstnance dlužníka, ačkoli tito své pohledávky nepřihlašují. K tomu: KOZÁK, J. *Poradna Konkursních novin. Konkursní noviny* [online]. Praha: COOPER PRESS, s.r.o., 2008, č. 13, vydáno 25.06.2008 [cit. 14.12.2009]. Dostupné z <<http://www.konkurs.cz/clanek.html?id=1908>>.

Zákon tedy ponechává na věřitelích samotných, aby posoudili, nakolik je ustanovení věřitelského výboru při nízkém počtu praktické, hospodárné atd., a rozhodli se, zda není vhodnější namísto věřitelského výboru zvolit zástupce věřitelů.⁹² Na zástupce věřitelů má obdobná oprávnění jako věřitelský výbor. Ostatní pravidla ustanovení o věřitelském výboru platí obdobně i pro zástupce věřitelů a třeba je aplikovat přiměřeně. Výjimkou je zákaz jmenování zástupce věřitelů a jeho náhradníka insolvenčním soudem, odůvodněný negativními zkušenostmi s institutem opatrovníka věřitelů, který mohl být ustanovován soudem až do roku 2000.⁹³ Dále se z logiky věci nemůže uplatnit požadavek na zastoupení všech skupin věřitelů v tomto orgánu, když zástupce je jedna osoba, a další prvky související se sborovým charakterem věřitelského výboru.

⁹² KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 161.

⁹³ Důvodová zpráva k §68 IZ doplňuje, že takový postup mohl vést k podstatnému umenšení vzájemné kontroly mezi procesními subjekty, a tím i k výraznému oslabení práv věřitelů.

6. Postavení zajištěných věřitelů

Jeden z klíčových institutů IZ a dle jeho tvůrců jeden z pilířů prověřitelské koncepce IZ věřitelů je institut zajištěného věřitele. Specifické a do značné míry dominantní postavení zajištěných (dle terminologie ZKV se jednalo o věřitele oddělené) věřitelů se výrazně promítá nejen v jejich vlivu na průběh řízení, ale také výrazným způsobem do jejich možnosti uplatnit své pohledávky a konečně též ve způsobu jejího uspokojení. Toto výsostné postavení mezi ostatními věřiteli spočívá ve skutečnosti, že na ně plně nedoléhá zásada *par conditio creditorum*, často mylně vykládaná jako princip rovnosti věřitelů. Již v kapitole 2.3 jsem zmínil, že dle mého názoru přesnější výklad této zásady by však v českém právním prostředí měl být spíše princip rovnosti zbraní v rámci jednotlivých skupin věřitelů.

Zajištěným věřitelem rozumíme dle ust. §2 g) IZ věřitele, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy. IZ zde taxativně uvádí, které zajišťovací instrumenty jsou relevantní pro posouzení, zda věřitel bude považován za zajištěného v rámci řízení či nikoli. Pro pořádek je dobré připomenout, že pokud je pohledávka zajištěna jiným způsobem, např. ručením, smluvní pokutou⁹⁴, jistotou, uznáním dluhu apod. nebude se jednat o zajištěného věřitele.

Z obsahového hlediska tak definice zajištěného věřitele téměř odpovídá úpravě zákona o konkursu a vyrovnání. Jako pozitivní lze hodnotit fakt, že je zajištěným věřitelem i ten věřitel, který je nositelem práva obdobného podle zahraniční právní úpravy. Tento pak dokládá své zajištění osvědčením vydaným příslušným orgánem cizího státu.

Práva na uspokojení ze zajištění mají podle IZ na rozdíl od předchozí právní úpravy i věřitelé, kteří tato práva získali v době dvou měsíců před podáním insolvenčního návrhu.

Konkrétně se výsadní postavení zajištěných věřitelů projevuje zejména v tom, že nemusí čekat s ostatními věřiteli nejčastěji na vydání rozvrhového usnesení při způsobu

⁹⁴ Přesvědčivé argumenty proč nelze mluvit o smluvní pokutě jako o zajišťovacím institutu a proč nepovažovat pohledávky, jejíž nesplnění je sankcionováno ujednáním o smluvní pokutě, předkládá Richter . viz RICHTER, T. *Insolvenční právo*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 87.

řešení úpadku konkurzem, ale mohou být uspokojeni prostřednictvím zpeněžením⁹⁵ věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna, a to kdykoli v průběhu insolvenčního řízení (Beck §204 IZ).

S ohledem na jejich práva ze zajištění nabytá před zahájením insolvenčního řízení je jim dána možnost významně ovlivňovat průběh insolvenčního řízení. Pro přijetí samotného usnesení o způsobu řešení úpadku (konkursem nebo reorganizací) musí vždy na schůzi věřitelů hlasovat nejméně polovina všech přítomných zajištěných věřitelů počítaná podle výše jejich pohledávek.

Zajištěný věřitel má dále možnost udělovat insolvenčnímu správci pokyny při správě předmětu zajištění, kterými je insolvenční správce vázán. Obdobné platí i pro zpeněžení majetku určeného k zajištění příslušné pohledávky. Insolvenční správce se může od pokynů zajištěného věřitele odchýlit jen tehdy, má-li za to, že předmět zajištění lze zpeněžit výhodněji; v takovém případě musí nejprve požádat insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci dohlédací činnosti.

Zahájením řízení se postavení zajištěného věřitele mění v tom smyslu, že není možné přistoupit k uspokojení ze zástavy jinak než podle insolvenčního zákona. Z toho vyplývá, že zajištěný věřitel musí svou pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení, což je dáno nezbytností jejího přezkoumání v tomto řízení, přesněji v průběhu přezkumného jednání. Musí v přihlášce uvést okolnosti osvědčující zajištění a jeho vznik a zároveň musí své právo ze zajištění doložit listinami. Pokud by svou pohledávku do insolvenčního řízení nepřihlásil, ač tak učinit měl, nemůže být po dobu trvání insolvenčního řízení uspokojen z majetku majetkové podstaty.

Vznik zajištění se řídí obecnými právními předpisy a musí předcházet zahájení insolvenčního řízení.⁹⁶ Na určení pořadí zajištěných věřitelů ke shodnému předmětu zajištění se v insolvenčním řízení uplatní princip přednosti, tedy kdo dříve sjednal zajištění resp., komu dříve vzniklo zástavní právo, ten bude dřív uspokojen. Zajištění věřitelé mohou mít důvod sjednat vzájemné postavení odchylně, a pokud budou tato ujednání písemná, bude je možno vynutit i v rámci insolvenčního řízení⁹⁷. Taková možnost může být pro věřitele zajímavá například v případě zpeněžování podniku, kdy

⁹⁵ Po odečtení srážek představujících náklady spojené se správou a zpeněžením a po odečtení odměny insolvenčního správce, max. 4 resp. 5%, se souhlasem zajištěného věřitele můžou být i větší.

⁹⁶ Výjimku představuje vznik zástavního práva vzniklého z titulu úvěrového financování dle ust. § 41 IZ.

⁹⁷ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, 2008, s. 77.

není jednoznačně určitelný poměr mezi výtěžkem zpeněžení jeho jednotlivých součástí apod.⁹⁸

Některé sporné otázky může vyvolávat charakter ust. 167 odst. 1 věty druhé ve vztahu k ust. §179 ObčZ., podle kterého má zadržovací právo v mimoinsolvenčním právu vždy lepší pořadí než právo zástavní. Nejasnost spočívá především v tom, zda výše citované pravidlo ust. §167 odst. 1 věty druhé IZ je zvláštním pravidlem přednosti, vylučujícím v insolvenčním řízení použití ust. §179 ObčZ. (pozn. na což bystře upozornil Richter).

Vycházejíce z předpokladu, že IZ je ve vztahu k ObčZ. zákonem speciálním⁹⁹, mám za to, že zákonodárce chtěl stanovit a stanovil zvláštní insolvenční režim priorit mezi zajištěnými věřiteli navzájem, vyjádřil se však nepřesně a neúplně. Závazný výklad tohoto ustanovení však bude muset přinést až judikatura, pokud to neudělá novelou sám zákonodárce.

Jiný výkladový problém se opět týká vztahu ObčZ a IZ. Nabízí se v případě zodpovězení na otázku, ke kterému okamžiku zadržovací právo vzniká, resp. zda je lze nabýt s účinky pro insolvenční řízení i po zahájení řízení. Ustanovení ust. §175 a násl. ObčZ. umožňuje, aby zadržovací právo vzniklo i k zajištění dosud nesplatné pohledávky a to právě zahájením insolvenčního řízení, ve kterém se řeší úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka. Formulace tohoto pravidla navozuje výklad, že zadržovací právo tím vzniká automaticky bez nutnosti projevu vůle detentora, který by takovou věc zadržel. Pokud by takovým způsobem skutečně zadržovací právo vzniklo, dostalo by se ust. §175 ObčZ. do rozporu s účelem pravidla ust. §109 odst. 1 písm. b) IZ podle kterého lze právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku ve vlastnictví dlužníka, nabýt jen za podmínek stanovených IZ. I zde se na prvním místě nabízí argument, že IZ je předpisem zvláštním ve vztahu k ObčZ. Je ovšem také třeba přihlídnout k účelu ust. §109 IZ, tudíž i kdyby zadržovací právo platně vzniklo podle ust. §175 odst. 2 IZ, nebude z něj mít věřitel pro účely insolvenčního řízení právo na přednostní uspokojení ve smyslu ust. §109 odst. 1 b) IZ.¹⁰⁰

⁹⁸ KOZÁK, J., BUDÍN, P., DADAM, A. aj. Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář. Praha: ASPI, a.s., 2008. Str.286.

⁹⁹ Jakkoli se jedná o procesněprávní normu, je třeba si uvědomit, že IZ obsahuje na mnoha místech hmotněprávní úpravu

¹⁰⁰ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, 2008, s. 79.

6.1 Další vybrané instituty ovlivňující uplatňování pohledávek zajištěných věřitelů

6.1.1 Určení výše zajištěné pohledávky dle ust. § 167 odst. 2 IZ

Při studiu IZ mě zaujalo pravidlo zakotvené v §167 odst. 2 IZ, se kterým musí zajištěný věřitel rovněž počítat při uplatňování svých práv a jehož výklad se mi dle dostupných zdrojů zdá zatím ne zcela ustálen. Toto ustanovení IZ stanoví, že je-li hodnota zajištění podle znaleckého posudku vypracovaného v insolvenčním řízení po rozhodnutí o úpadku nižší, než hodnota zajištěné pohledávky, považuje se pohledávka co do takto zjištěného rozdílu za pohledávku nezajištěnou. Zpracování znaleckého posudku, který zadá insolvenční správce, bude zapotřebí v případech, kdy bude v rámci konkurzu dlužníků podnik prodán jedinou smlouvou, dále pokud to vyžaduje věřitelský výbor a v případě řešení úpadku reorganizací. Ve svých důsledcích toto pravidlo znamená změnu povahy této pohledávky, když se při splnění podmínek pohledávka automaticky považuje co do zjištěného rozdílu za nezajištěnou. V důsledku toho se mění také postavení zajištěného věřitele na věřitele zčásti zajištěného zčásti nezajištěného. K rozdělení pohledávky na zajištěnou a nezajištěnou část však není zapotřebí podávat novou přihlášku. Mělo by však být promítnuto do seznamu přihlášených pohledávek, aby právní postavení věřitele bylo postaveno najisto.¹⁰¹

Smyslem tohoto ustanovení je zřejmě určit, jaká část výtěžku zpeněžení případně na jednotlivé zajištěné věřitele v případě, kdy dochází ke zpeněžení majetkové podstaty najednou a nelze zcela jednoznačně určit, za jakou částku byla konkrétní část či složka předmětu zajištění zpeněžena. Dále takové pravidlo zcela správně napomáhá upravit resp. upřesnit postavení zajištěných věřitelů zejména ve vztahu k jejich hlasovacím právům, tak aby více odpovídalo skutečnosti. Nabízí se však otázka, zdali je možné a vhodné přisuzovat znaleckému posudku takovou moc nad postavením věřitelů. Je obecně známou skutečností, že více znalců může dojít při posuzování stejné věci k velmi odlišným závěrům. Praktické nesrovnalosti může také způsobit fakt, že z takového znaleckého posudku, který ocení daný předmět k jednomu konkrétnímu okamžiku, se má zřejmě vycházet po celou dobu trvání řízení, bez ohledu na změny předmětu ocenění.

¹⁰¹ KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Zákon a úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010., str. 364.

Pravděpodobně nejzávažnější problém však vyplývá přímo z dikce daného ustanovení, když v případě, že znalec stanoví určitou konkrétní hodnotu předmětu zajištění, tak i kdyby zpeněžením zástavy bylo dosaženo většího výtěžku, zajištěnému věřiteli může být zřejmě získaný výtěžek vydán pouze do výše hodnoty stanovené znalcem.¹⁰² Tím by docházelo k jakémusi umělému omezení možné výše uspokojení pohledávky zajištěného věřitele a tím dle mého názoru zároveň k výraznému zásahu do jeho práv. Nejsem si jist, zda zákonodárce zamýšlel vyvolání těchto následků, nicméně v souhrnu mohou být výše naznačené situace vnímány zajištěnými věřiteli velmi negativně a z mého pohledu mohou vést k nejrůznějším spekulativním krokům zneužívajícím znaleckých posudků.

6.1.2 Situace, kdy zajištění poskytuje třetí osoba

O zajištěného věřitele se pro účely insolvenčního práva ovšem nejedná v případě, že pohledávka věřitele je zajištěna majetkem třetí osoby. Takovou situaci postihuje ust. §183 IZ, který stanoví, že přihláškou pohledávky, kterou zajišťují věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty třetích osob, není dotčeno právo věřitele domáhat se uspokojení ze zajištění. Věřitel se tedy může po třetí osobě domáhat bez ohledu na průběh insolvenčního řízení uspokojení své pohledávky z tohoto zajištění. Třetí osoba se tudíž nemůže zprostit své povinnosti vůči zajištěnému věřiteli tím, že by plnění poskytla insolvenčnímu správci ve prospěch majetkové podstaty¹⁰³ Majetek třetí osoby, jež zajišťuje splnění pohledávky věřitele, není součástí majetkové podstaty

¹⁰² Jasnou odpověď na tyto spekulace nedává ani jinak přehledný příspěvek, viz. PACHL, Lukáš. Co se skrývá pod pojmem hodnota zajištění v § 167 odst. 2 insolvenčního zákona?. *Konkursní noviny* [online]. Brno: COOPER PRESS, s.r.o., 2010, č. 19, vydáno 19. 9. 2010 [cit. 12-03-01]. Dostupné z <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?id=2464>>. Pokusím se rozdíly mezi hodnotou zpeněžovaného majetku a hodnotou zajištění vysvětlit na příkladu. Věřitel A přihlásí pohledávku 3 mil. jako zajištěnou zástavním právem k nemovitosti v celé výši. Tato pohledávka bude na přezkumném jednání zjištěna. Dle § 219 odst. 4 je zde povinné ocenění hodnoty zajištění znalcem. Znalec určí, že hodnota předmětné nemovitosti je 3 mil., tudíž hodnota zajištění bude též 3 mil., neboť nikdo jiný už k předmětné nemovitosti neuplatňuje přednostní uspokojení. Pokud by však existoval Věřitel B, jenž by uplatňoval v insolvenčním řízení zajištěnou pohledávku dřívějším zástavním právem vůči stejné nemovitosti ve výši 2 mil., pak by znalec musel uvést hodnotu zajištění pohledávky Věřitele A jako 1 mil. a věřitele B jako 2 mil.. Byla-li by později nemovitost reálně zpeněžena za 5 mil., uspokojeni by byli oba dle výše pohledávek tak, jak si je přihlásili.(V praxi je nutno ještě uvažovat odměnu insolvenčního správce a náklady na správu a zpeněžení majetku, s nimi musí počítat i znalec při ocenění hodnoty zajištění. Pro zjednodušení s nimi v příkladu nepočítám.)

¹⁰³ Jako tomu bylo v režimu ZKV

dlužníka. Je tedy na samotném věřiteli, zda a jak se domůže plnění od třetí osoby ze zajištění své pohledávky.

Věřitel, který podal přihlášku své pohledávky, se dále může domáhat plnění bez ohledu na průběh řízení též od třetí osoby, která odpovídá za závazky společně a nerozdílně (typicky spoludlužník) nebo od dlužníkovy ručitele a to včetně bankovní záruky a zvláštních případů ručení.

V případě, že by tedy pohledávka za dlužníkem byla zajištěna např. zástavním právem na nemovitosti ve vlastnictví jiné osoby, může se věřitel bez dalšího domáhat po vlastní ose realizace této zástavy mimo insolvenční řízení. Jakmile je jeho pohledávka uspokojena zpeněžením zástavy, věřitel vezme svou přihlášku zpět¹⁰⁴ dle ust. §184 IZ nebo soud jeho účast v řízení ukončí rozhodnutím podle ust. §186 IZ. Následně zástavní dlužník, vůči němuž věřitel takto svou pohledávku uplatnil, bude moci (v případě, že věřitel svou přihlášku přihlásil do řízení) vstoupit v rozsahu uspokojení pohledávky do řízení místo věřitele, přičemž se přiměřeně použije ust. §18 IZ. Jelikož však věřitel svou pohledávku nemusí do insolvenčního řízení vůbec přihlašovat, je v zájmu zástavního dlužníka, aby svou případnou pohledávku za dlužníkem přihlásil jako pohledávku podmíněnou v souladu s ust. §183 IZ.

Zákon zde rozšiřuje okruh osob, které mohou přihlásit své pohledávky k insolvenčnímu soudu, o třetí osoby, od kterých může věřitel požadovat plnění za dlužníka. Dokud tyto osoby za dlužníka (úpadce) neplní, mají za ním pouze podmíněnou pohledávku, která fakticky vznikne až splněním podmínky, tedy až v okamžiku, kdy za dlužníka věřiteli budou plnit. Takovou úpravu lze hodnotit velmi pozitivně hned z několika důvodů. Pro třetí osoby má přínos v tom, že se budou moci zapojit do insolvenčního řízení a to i v případě vlastního promeškání lhůty k přihlášení podmíněné pohledávky (ust. §136 odst. 3 a 4 IZ). Dále jde o zjednodušení administrativního postupu, kdy nadále nebude v řízení figurovat několik přihlášek souvisejících se stejným nárokem různých osob.¹⁰⁵

Aplikace takové úpravy uplatňování podmíněných pohledávek ve výše popsané situaci, kdy probíhá řízení osobního dlužníka a kterého se účastní i zástavní dlužník, přináší některé, z mého pohledu nejasné, momenty. Po uspokojení věřitelovi pohledávky se

¹⁰⁴ Všeobecně platí, nevěřitel není v dispozici s přihláškou pohledávky žádným způsobem omezen, a proto může s přihláškou své pohledávky disponovat. Přihlášku lze vzít zpět kdykoliv v průběhu insolvenčního řízení zcela nebo zčásti a bez uvedení jakéhokoliv důvodu.

¹⁰⁵ KOZÁK, J. a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související : Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení : komentář*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 11.

může insolvenční správce domáhat splnění této pohledávky po osobním dlužníku namísto původního věřitele v rozsahu, ve kterém byla pohledávka uspokojena v souladu s §183 odst. 3. V rozsahu, v jakém pohledávka zástavního věřitele zpeněžením zástavy uspokojena nebude, tento pravděpodobně zůstává nadále přihlášeným věřitelem.

Další výkladovou nejasnost ve vztahu k výše popsané situaci představuje otázka, v jaké výši má zástavní dlužník přihlásit tuto podmíněnou pohledávku za osobním dlužníkem, pokud bude zástavní věřitel uspokojován zpeněžením zástavy. Zástavní dlužník ani insolvenční správce nemohou dopředu vědět, jak vysoký bude případný výtěžek zpeněžení zástavy a tedy ani jak velká pohledávka tímto vznikne. Tento problém sice ve většině případů nastat nemusí, protože se dá předpokládat, že věřitel svou pohledávku do řízení přihlásí. V praxi se však pravděpodobně věřitel podmíněné pohledávky s takovou situací bude muset vypořádat a to zejména v případě, kdy hlavní zástavní věřitel bude otálet s podáním přihlášky. V zájmu právní jistoty a pro zajištění možnosti svého uspokojení bude nucen zástavní dlužník vyhovět požadavku vyplývající z ust. §175 IZ, který ukládá povinnost vyčíslit svou pohledávku v penězích za každých okolností. V případě pohledávky neurčité výše, musí být vyjádřena na základě odhadu její hodnoty, což viděno optikou ust. §178 a násl. IZ může být pro věřitele značně riskantní.

Řešení, spočívající v určení výše pohledávky odkázáním na výši potencionálního výtěžku zpeněžení dle mého názoru neobstojí s ohledem na znění ust. § 178 IZ. Navazující komplikace by mohla způsobit neurčitá výše hlasovacích práv věřitele v rámci věřitelských orgánů, o postoji insolvenčního správce k takto přihlášené pohledávce ani nemluvě. Jako možné pozitivum lze označit fakt, že jakmile bude zástava zpeněžena, výše pohledávky bude jednoznačně určena a nehrozí neodůvodněné zkrácení nebo zvýhodnění věřitele.

Další alternativou pro věřitele by mohlo být vypracování znaleckého posudku, který by posoudil hodnotu zástavy a přihlášení pohledávky v takto stanovené hodnotě. V takovém případě by odpadl problém s neurčitostí hlasovacích práv a zároveň by bylo vyhověno požadavku na vyčíslení pohledávky v penězích. Určitým rizikem by pak bylo, pokud by se výše skutečného výtěžku zpeněžení zástavy odchylovala od hodnoty určené znaleckým posudkem. Hrozilo by neodůvodněné zkrácení věřitele na svých právech

v případě nižší hodnoty vzniklé pohledávky oproti hodnotě zajištění, nebo eventuelně bezdůvodné obohacení věřitele v opačném případě.

De lege ferenda lze uvažovat o řešení spočívajícím v umožnění potenciálnímu věřiteli přihlásit podmíněnou pohledávku v nominální hodnotě vyjadřující maximální možnou výši, v jaké může pohledávka vzniknout. Následně analogicky použít §183 odst. 3, které již nyní umožňuje věřiteli podmíněných pohledávek po jejich vzniku domáhat se uspokojení v rozsahu, v němž původního věřitel uspokojí.

Ani toto řešení však není úplně bezproblémové s ohledem na možné sankce dle §178 a násl. a to i přesto, že IZ podmíněné pohledávky výslovně neuvádí v souvislosti s těmito pravidly upravujícími nadhodnocené pohledávky.

6.1.3 Zamyšlení de lege ferenda

Celá koncepce zajištěných věřitelů je zjevně ovlivněna hlavní myšlenkou tvůrců IZ, kterou vnímám jako snahu o motivaci nebo lépe řečeno stimulaci subjektů k co možná nejpečlivější správě svých smluvních vztahů prostřednictvím sjednání zajištění. Taková tendence je nepochybně krok správným směrem.

Otázky spíše filozofického rázu může vyvolat zamyšlení nad spravedlností uspořádání vztahů mezi věřiteli navzájem, především mezi jednotlivými skupinami věřitelů. Věřitelé, kteří se z principu fungování trhu nemohou stát zajištěnými, jsou de facto diskvalifikováni prostým podáním insolvenčního návrhu na dlužníka, které zamezí další individuální snaze vymáhat pohledávku a tím jsou jejich práva nuceně krácena. Odkrývá se tak dvousečný charakter insolvenčních návrhů. Vedle standardní situace, kdy se věřitel domáhá uspokojení svého nároku na úkor ostatních věřitelů, je třeba vidět i druhou stranu problému. Z toho úhlu pohledu může insolvenční návrh zabránit vynucení zaplacení závazku vůči věřiteli, který se domáhá svého práva prostřednictvím individuálního postupu. Nezajištěný věřitel se tak dostává do jakési zvláštní situace, ve které je prakticky vedlejší, zda se bude snažit minimalizovat riziko znehodnocení své pohledávky. V některých případech může být tato snaha opatrného věřitele vymoci si svou pohledávku např. exekucí znehodnocena i bez jakéhokoliv titulu. Tyto okolnosti jsou někdy uváděny i mezi důvody proč je Česká republika zemí se špatnou platební morálkou. Společně s ostatními charakteristickými prvky kolektivního vymáhání pohledávek jsou tak nabourávány základní tržní mechanismy.

Z obecného hlediska je otázkou, proč by důslednost, která je charakteristická ve vztahu k dlužníkům, neměla být státem prosazována také ve stanovení pravidel pro vzájemnou interakci věřitelů.

De lege ferenda si lze představit možnost omezení poskytování zajištění vůči závazkům pro dlužníka, například stanovením určité hranice takového zajištění, vzhledem k jeho celkovému majetku. Jsem si vědom složitosti takových opatření při definování hodnoty aktiv dlužníka apod. Nicméně mám za to, že diskuze o zákazu zajištění nad rozumnou míru chránící nezajištěné věřitele je naprosto legitimní v prostředí, kde v případě úpadku podniku zjišťujeme, že zajištění často výrazně překračuje likvidační hodnotu firmy. Takové situace představují významný nedostatek v právním systému a dle mého názoru je na něj třeba reagovat.

6.2 Vliv zajištěných věřitelů na správu a zpeněžení majetkové podstaty

Dominantní postavení zajištěných věřitelů se projevuje rovněž při rozhodování o zpeněžení majetkové podstaty, které díky silným oprávněním přiznaným zákonem, mohou mít de facto ve své režii. To se projevuje v ust. § 230 IZ, které stanoví vázanost insolvenčního správce pokyny zajištěného věřitele směřující k řádné správě, jedná-li se o věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty sloužící k zajištění pohledávky. Jako kompenzaci za využití této možnosti musí počítat s tím, že náklady spojené s provedením takového úkonu ponese věřitel ze svého dle ust. § 230 IZ. Zajištěný věřitel má tedy faktickou moc nad úkony správce směřující k zajištění odpovídajícího výnosu z majetku sloužícího k zajištění a správce má povinnost takové kroky učinit. Insolvenční správce může takové pokyny odmítnout v případě, že nabude přesvědčení, že takové pokyny nevedou k řádné správě. IZ však v takovém případě stanoví povinnost správce požádat o přezkoumání takového pokynu soudem.

Konkretizaci zmíněného oprávnění nalezneme v ust. § 293 IZ, v podobě vázanosti insolvenčního správce pokyny zajištěných věřitelů také pro to, jakým způsobem má být majetek sloužící k zajištění zpeněžen. Správce může takový pokyn odmítnout, má-li za to, že předmět zajištění lze zpeněžit výhodněji. I zde však na řadu přichází v případě odmítnutí pokynu pojistka v podobě přezkoumání pokynu insolvenčním soudem v rámci své dohlédací činnosti. Zde je vhodné připomenout, že ust. §293 IZ je pravidlem zvláštním ve vztahu k dalším ustanovením týkajících se zpeněžování

podstaty. Proto v případě, kdy se v majetkové podstatě nachází majetek sloužící k zajištění pohledávky zajištěného věřitele a zajištěný věřitel využije možnost instruovat správce, jak má být tento majetek zpeněžen, musí se správce řídit pokynem zajištěného věřitele bez ohledu na názor věřitelského výboru.¹⁰⁶ Formální požadavky na pokyny zajištěných věřitelů zákon nestanoví. Nicméně i s ohledem na dále zmíněné možné aplikační nejasnosti a také v zájmu právní jistoty, lze jen doporučit písemnou formu a dále použití pokud možno jasných a přesných formulací, snižujících riziko případného nedorozumění.

Ať už se jedná o pokyny směřující ke správě majetku sloužícího k zajištění, nebo k jeho zpeněžení, pro oba případy stanoví IZ, že je-li zajištěných věřitelů více, mohou takové pokyny udělit správci pouze společně. V případě rozporu v pokynech více zajištěných věřitelů nebo jejich částečné či dokonce úplné absence některé komentáře dovozují, že insolvenční správce na takové instrukce nemusí brát zřetel a může majetek spravovat i zpeněžovat dle svého uvážení, nicméně s péčí řádného hospodáře.¹⁰⁷ Takový výklad, jakkoli se může zdát logický, však nemá oporu v zákoně. IZ na žádném místě nestanoví jednoznačný postup v případě rozpornosti pokynů více zajištěných věřitelů, což v praxi může vyvolávat nejasnosti a nejistotu zejména u menších věřitelů (fyzických osob, malých podnikatelů), kteří se střetnou ve vztahu ke stejnému majetku s velkými společnostmi, popřípadě s bankami. Vzhledem k pozornosti, kterou IZ věnuje jiným institutům, mám za to, že by si i ust. §293 IZ zasluhoval propracovanější úpravu reagující na nečinnost zajištěných věřitelů, neshody při pokynech správci atd. Pro tak zásadní kroky jakým správa a zpeněžování majetkové podstaty v rámci konkurzu jsou, by bylo vhodné nastavit pravidla tak, aby zákon nenechával prostor pro spekulace a improvizaci. Nutno podotknout, že takové případy v dnešním insolvenčním světě nejsou zdaleka výjimečné. *De lege ferenda* lze uvažovat o poskytnutí přiměřené lhůty zajištěným věřitelům k udílení závazných pokynů a teprve v případě jejího marného uplynutí by správce mohl postupovat dle svého uvážení při zpeněžování majetkové podstaty, o čemž by samozřejmě bylo nutné věřitele poučit. V případě rozpornosti

¹⁰⁶ A to v souladu s § 298 IZ.

¹⁰⁶ KOZÁK, J. Poradna Konkursních novin. *Konkursní noviny* [online]. Praha: COOPER PRESS, s.r.o., 2008, č. 21, vydáno 22.10.2008 [cit. 14.12.2009]. Dostupné z <<http://www.konkurs.cz/clanek.html?id=1968>>.

¹⁰⁷ KOZÁK, J., BUDÍN, P., DADAM, A. aj. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI, a.s., 2008. s. 377.

pokynů lze nastavit závazná objektivní kritéria pro nejefektivnější výsledek a těmi se řídit, případně upřednostnit věřitele, kteří jsou ochotni nést vyšší náklady takového zpeněžení.

Zcela jednoznačnou odpověď IZ nedává ani v otázce vztahu postupu dle speciálního ust. § 293 k obecnému § 286 IZ, tedy možné účasti věřitelského výboru na rozhodování o zpeněžení majetku sloužícího k zajištění. Pokud se tedy z jakéhokoli výše zmíněného důvodu nebude postupovat podle pokynů zajištěných věřitelů, měl by o způsobu zpeněžení majetkové podstaty rozhodnout soud se souhlasem věřitelského výboru. Je však otázka, zda takový přechod působnosti na výbor je smysluplný, když věřitelé, jejichž pohledávka není zajištěna zpeněžovaným majetkem, nebudou motivováni k co nejvýhodnějšímu zpeněžení majetkové podstaty právě z důvodu konkurence (mnohem lépe postavených) zajištěných věřitelů.

Jak plyne z předchozích řádků, i při zachování maximální míry aktivity a vynaložení zájmu o co nejefektivnější průběh řízení, nemusí být vždy realizace jednotlivých zákonem přiznaných oprávnění bez komplikací.

6.3 K uspokojení pohledávek zajištěných věřitelů

Výrazně silnější postavení zajištěných věřitelů než v režimu ZKV se projevuje také v souvislosti s uspokojením jejich pohledávek. Základní princip, jímž se řídilo uspokojení pohledávek zajištěných (resp. oddělených) věřitelů prostřednictvím zpeněžení majetku sloužícího k uspokojení se prakticky nezměnil. IZ však upustil od pravidla zakotveného v ust. §28 odst. 1 ZKV umožňujícímu oddělenému věřiteli jen částečnou úhradu své pohledávky z čistého výtěžku zpeněžení. Nastavený limit uspokojení ve výši 70% čistého výtěžku zpeněžení pro pohledávky zajištěných věřitelů na úkor uspokojení ostatních věřitelů představoval de facto sankci pro oddělené věřitele za sjednání zajištění. Taková úprava byla často terčem kritiky nejen ze strany oddělených věřitelů a byla dlouhodobě neudržitelná.

Naproti tomu IZ ve svém ust. § 298 zakotvuje právo na vydání výtěžku zpeněžení předmětu zajištění, snížený o náklady na správu a zpeněžení a dále o náklady na odměnu insolvenčního správce. Pro tyto náklady je zákonem stanovený maximální rozsah ve výši 5% výtěžku zpeněžení na náklady zpeněžení a 4% výtěžku na náklady spojené se správou. Odečtení nákladů ve větším rozsahu je v ust. § 298 odst. 3 IZ

podmíněno souhlasem zajištěného věřitele. Pro případ, že by insolvenční správce takové schválení vyšších nákladů ze strany zajištěných věřitelů nezajistil ani mu nebyl udělen zpětně, je nutné, aby náklady přesahující zákonný limit uhradil ze svého, tedy na úkor své odměny.

Takto redukována částka k vydání zajištěnému věřiteli však nemusí být ještě konečná. Následující dva odstavce téhož paragrafu obsahují možnosti další korekce této částky, vázané na nesplnění povinností zajištěného věřitele vyplývajících ze zákona. První znamená, že pokud věřitel nesplnil povinnost uhradit do majetkové podstaty částku na odměnu a hotové výdaje znalce pro oceňování majetkové podstaty dle ust. § 153, odečte se tato částka z výtěžku zpeněžení, který je zajištěnému věřiteli vydán.

Následující varianta korekce výsledné částky k vydání zajištěnému věřiteli, obsažená v posledním, pátém odstavci ust. § 298 IZ, se jeví jako poněkud nepřehledná a výkladově problematická: Pro zpeněžení podle ust. § 293 IZ (tedy dle pokynů zajištěného věřitele) se odstavec 2 (vydání výtěžku zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou a zpeněžením a po odečtení částky připadajícího na odměnu insolvenčního správce) použije jen tehdy, jestliže zajištěný věřitel dosud nesplnil povinnost podle § 230 odst. 3 IZ (jedná se o povinnost hradit náklady spojené s provedením pokynu věřitele insolvenčnímu správci). Přestože z logiky věci vyplývá, že stejně jako v případě nákladů na pokyny směřující ke správě předmětu zajištění, které nese zajištěný věřitel ze svého, by měl ten stejný zajištěný věřitel nést ze svého i náklady na provedení pokynů směřujících ke zpeněžení zajištění, taková výslovná úprava v ust. § 293 IZ chybí. Pokud by tedy zajištěný věřitel svou povinnost hradit náklady provedení pokynů spojených se správou předmětu zajištění splnil a pokud má být zároveň zpeněžení provedeno podle jeho pokynů, vyplývá z toho neočekávaný závěr, a to že se náklady na správu, zpeněžení ani odměnu správce nebudou z výtěžku zpeněžení odečítat. Takový překvapivý výklad potvrzují i některé komentáře.¹⁰⁸ V té souvislosti ovšem vyvstává otázka, kdo v takové situaci a jakým způsobem ponese náklady zpeněžení a zaplatí odměnu insolvenčního správce. Vyjdeme-li z výše nastíněného výkladu a domyslíme-li ho ad absurdum, vyjde nám, že tyto náklady

¹⁰⁸ ZELENKA, J. aj. *Insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb., ve znění zákona č. 312/2006 Sb., č. 108/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb.) poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, str. 440, 441.

zpeněžení a zároveň svou odměnu by patrně měl nést insolvenční správce sám. I přesto, že takový postup je v praxi těžko představitelný, bylo by vhodné toto ustanovení přeformulovat a povinnost zajištěného věřitele k náhradě nákladů zpeněžení podle jeho pokynů stejně jako odměnu správce do ust. § 293 IZ začlenit.¹⁰⁹

Co se týká uspokojování více zajištěných věřitelů, uplatní se již výše zmiňovaný princip přednosti, podle kterého se zajištění věřitelé uspokojí v pořadí, v jakém vznikl právní důvod zajištění.

¹⁰⁹ KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 721.

7. Popěrné právo věřitelů

7.1 Obecný úvod

Institut popěrného práva věřitelů náleží do klasické koncepce úpadkového řízení. Na úvod se pokusím obsahově vymezit základní pojmy proto, abychom mohli přehledněji vystihnout podstatné aspekty institutu popěrného práva věřitele.

Popěrný úkon je svou povahou procesní úkon,¹¹⁰ kterým se rozumí projev vůle účastníka adresovaný insolvenčnímu soudu, směřující k realizaci procesních práv účastníka.¹¹¹

Popěrný úkon lze chápat jako faktické zpochybnění přihlášené pohledávky, přičemž může směřovat vůči pravosti, výši nebo pořadí, ve kterém má být pohledávka uspokojena. Pro přehlednější orientaci v tématu si stručně připomeňme základní možnosti popření pohledávky.

Popíráním pohledávky co do její **pravosti** se ve smyslu ustanovení § 193 IZ rozumí namítání neexistence přihlášené pohledávky v tom smyslu, že buď vůbec nedošlo ke vzniku pohledávky, nebo jde o pohledávku, která existovala, ale již zanikla. Další varianta je, pokud se pohledávka promlčela - zde lze v popěrném úkonu spatřovat charakter námítky promlčení.

Popírání **výše** ve smyslu ustanovení ust. § 194 IZ se rozumí situace, kdy pohledávka je sice existentní, ale podle názoru popírajícího je dlužníkům závazek je nižší než přihlášená částka. Kdo popírá výši pohledávky, musí současně uvést, jaká je skutečná výše této pohledávky. Z dikce citovaného ustanovení pak lze dovodit, že nelze namítat, že pohledávka má být vyšší, než jak byla přihlášena věřitelem, a to s ohledem na dispozitivní zásadu, již je celé insolvenční řízení ovládáno.¹¹²

Popírání **pořadí** má v dnešní době význam pouze u pohledávek, které jsou přihlášeny jako zajištěné. Popírající vůči nim může namítat, že pohledávka má méně výhodné pořadí, než je uvedené v přihlášce, tedy že právo ze zajištění vzniklo později a jsou zde další věřitelé, jejichž právo na uspokojení ze stejného předmětu zajištění vzniklo dříve.

¹¹⁰ PACHL, L.: *Insolvenční zákon s judikaturou*, 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 230.

¹¹¹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. I.* Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 260.

¹¹² KOZÁK, J. a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související : Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení : komentář.* Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 249.

Dále může popírat samotnou existenci práva na uspokojení pohledávky ze zajištění. Popírající musí zároveň uvést, v jakém pořadí má být pohledávka uspokojena.

Účinky jednotlivých typů popření přihlášených pohledávek a jejich vzájemné působení jsou stanoveny v ust. § 196 InsZ. Vyplývá z něj, že popření výše pohledávky nemá vliv na její pořadí. Popření pořadí pak nemá vliv na pravost či výši popírané pohledávky. Výjimku představuje popření práva na uspokojení ze zajištění u zajištěného věřitele, který může svoji pohledávku vůči dlužníku uspokojit jen z majetku poskytnutého k zajištění. V této situaci bude mít popření stejné účinky jako popření pravosti pohledávky, a v případě, že je právo na uspokojení ze zajištění popíráno jen zčásti, pak má stejné účinky jako popření výše pohledávky.

7.2 Úprava v IZ do 31. 3. 2011

Oproti předchozí úpravě obsažené v ZKV přišel IZ se zcela zásadní změnou týkající se možnosti popření pohledávky jiného věřitele a to sice, že toto právo popřít pohledávku jiného věřitele IZ přiznal pouze správci a dlužníku¹¹³, nikoliv již jinému věřiteli. Proto ust. §192 IZ, který explicitně vyloučil popěrné právo věřitelů, již od počátku přitahoval pozornost a sklízel kritiku především ze strany advokátů hájící zájmy svých klientů. Ozývaly se hlasy poukazující na ústavní nekonformnost takto nastavených pravidel a podle některých bylo jen otázkou času, kdy je ÚS zruší.¹¹⁴

Důvody odepření práva popírat přihlášené pohledávky, dle mého názoru spočívaly zejména ve snaze o urychlení řízení. Věřitelé velmi často využívali (či dokonce zneužívali) svoje oprávnění popírat pohledávky jiných věřitelů ve snaze eliminovat co nejvíce jiných pohledávek, což ve výsledku vedlo k velkému počtu incidenčních sporů a následně k neúměrnému prodlužování řízení. Ne vždy se tomu tak dělo pouze na základě důvodného předpokladu o vadnosti uplatněného nároku, ale také jako spekulativní manévr a krok vyjednávací taktiky, jak může logicky plynout z podstaty úpravy, kde je dáno věřiteli právo ovlivňovat možnost uspokojení konkurenta.¹¹⁵ Toto

¹¹³ Přičemž dlužník má toto právo *de facto* pouze v reorganizaci (§ 336) a v konkursu pouze pro účely případné exekuce po zrušení konkursu u fyzických osob.

¹¹⁴ JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M., Malá poznámka ke kritice zrušení části insolvenčního zákona, www.epravo.cz

¹¹⁵ Podobně RICHTER, T. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. In *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2006. s. 46.

nové zákonné opatření mělo zabránit strategickému popírání pohledávek jiných věřitelů za účelem vychýlení kontroly nad průběhem řízení.

Zákonodárce se v IZ rozhodl jít jinou cestou. Značné nároky jsou kladeny na osobu insolvenčního správce,¹¹⁶ který má v rukou velice silné oprávnění a v dané chvíli (při uznávání pohledávek) de facto suploval činnost nezávislého soudu. Správce mohl do 31. 3. 2011 snadno uznat spornou pohledávku a věřiteli byla odebrána možnost, jak se proti tomu bránit. V takovém případě může jít o významné zasažení do jeho práv, pokud následkem takovéto chyby správce dosáhne menšího uspokojení své pohledávky. Vznikala tak otázka, zda může věřitel, kterému bylo tímto způsobem neprávem odepřeno uspokojení ve větším rozsahu, vůbec nějakým způsobem uplatňovat svou škodu. Insolvenční zákon zjevně s variantou, že insolvenční správce zjistí pohledávku nesprávně, nepočítal a presumoval správnost správceva počínání.

Richter akcentuje dohlédací činnost soudu, když k tomu ve své monografii uvádí: Má-li věřitel za to, že některá pohledávka měla být popřena co do pravosti, výše nebo pořadí a insolvenční správce tak neučinil, může na to upozornit správce, věřitelský výbor a soud a případně požadovat, aby soud v rámci své obecné dohlédací pravomoci podle §10 písm. b) a 11 IZ dohlédl na to, zda se správce tímto podnětem zabývá a adekvátně na něj reaguje.¹¹⁷

Popěrné právo věřitelů tedy měl nahradit svou činností insolvenční správce, na jehož osobu byly kvalitativně kladeny výrazně odlišné požadavky než dle úpravy ZKV a dále dohlédací činnost insolventního soudu. Praxe ukázala, že nebylo vhodné popěrné právo věřitelům nepřiznávat vůbec, což nakonec potvrdilo i derogační rozhodnutí ÚS, kterému se budu věnovat v následujících řádcích.

7.3 K nálezu ÚS:

Zhruba po dvou letech od nabytí účinnosti InsZ se celá problematika omezení popěrného práva věřitelů dostala před Ústavní soud, který svým nálezem pléna sp. zn.

¹¹⁶ Spolu s novým InsZ byly k 1. 1. 2008 mimo jiné zavedeny nové, odbornější a přísnější zkoušky insolvenčních správců, kterými museli projít i dosavadní správci konkursní podstaty, pokud chtěli ve své činnosti pokračovat. Viz zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a též vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců.

¹¹⁷ „Pokud by byl insolvenční soud na základě takového podání učinil kroky, bylo by na místě, aby případný incidenční spor z popření rozhodoval jin insolvenční soudce“ RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 257. K tomu nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 371/04 ze dne 31. srpna 2004.

Pl. ÚS 14/10 dne 1. 7. 2010 (dále jen „Nález ÚS“) zrušil napadené ustanovení § 192 odst. 1 IZ a to ke dni 31. 3. 2011.

Stěžovatelé v podané ústavní stížnosti namítali zejména to, že dle insolvenčního zákona na rozdíl od předchozího ZKV nemají věřitelé právo popírat pohledávky jiných věřitelů. Uznáním resp. nepopřením konkrétních pohledávek jiných věřitelů v insolvenčním řízení insolvenčním správcem, značí v důsledku zkrácení uspokojení jejich pohledávek, tedy dotčení jejich práv, především práva vlastnického. Pokud v této situaci správce nepopře pohledávku a soud mu v rámci dohlédací činnosti neuloží tak učinit, nemají věřitelé účinnou obranu proti přihlášení nedůvodné pohledávky jiným věřitelem. V tom stěžovatelé i Ústavní soud spatřovali porušení práva na spravedlivý proces.

Argumentace pléna ÚS se v principu přidrží analyzy spravedlivého procesu, jehož porušení spatřuje zejména v tom, že přihlášením nadměrné pohledávky do insolvenčního řízení získává jiný věřitel poměrně důležité procesní postavení, kterým může ovlivnit průběh řízení, čímž se zároveň se automaticky poměrně snižuje uspokojení pohledávek ostatních věřitelů. Ochranu spočívající v možnosti poškozeného věřitele domáhat se vůči insolvenčnímu správci náhrady škody způsobené tím, že nedošlo k popření pohledávky, považoval Ústavní soud za nedostatečnou. K tomu si nemohu odpuštit kritický komentář. ÚS argumentuje porušením tohoto základního práva v rámci odůvodnění zrušovacího nálezu v bodech 31 až 39. Insolvenční právo zahrnuje jak normy procesní, tak hmotněprávní. Z tohoto důvodu je nutné odlišit v rámci porušení práva na spravedlivý proces ty argumenty, které se relevantně vztahují k normám procesním a které argumenty naopak nemají žádný vliv, neboť směřují vůči normám hmotněprávním. V rámci porušení práva na spravedlivý proces dle mého názoru není na místě argumentovat zásahem do majetkových práv jednotlivých věřitelů. Některé pasáže z odůvodnění rozsudku se týkaly pro tuto problematiku klíčového postavení insolvenčního správce. To je samo o sobě téma zasluhující hlubší rozbor rozsahem přesahující možnosti této práce a rovněž tematicky vybočuje z jejího rámce. Alespoň v základních obrysech se pokusím nastínit problematiku postavení správce v následující podkapitole. Přesto jsem si dovolil některé z mého pohledu zajímavé odstavce zde vybrat a podtrhnou několik základních myšlenek, které vedly Ústavní soud ke zrušení kritizované části zákona:

„23. Veřejný účel instituce insolvenčního správce rovněž nutno spatřovat v akceptaci omezeného veřejného zásahu do řešení majetkových vztahů, jež se dostaly do krizové situace. Jeho oprávnění, jež jsou zakotvena v řadě ustanovení insolvenčního zákona, vzhledem k jejich heteronomní povaze (když insolvenčního správce nelze považovat za zástupce věřitelů, ani za zástupce dlužníka), pak představují výkon pravomoci (srov. kupř. právě pravomoc uznat přihlášené pohledávky, o kteroužto problematiku jde i v dané věci). Způsob jeho ustavení je dán rozhodnutím státního orgánu (soudu), a to dle § 25 insolvenčního zákona (srov. odst. 1 věta první: „Insolvenčního správce pro insolvenční řízení ustanovuje insolvenční soud.“)

24. Na tom ničeho nemění skutečnost, že v procesu ustavování insolvenčního správce může – ale nemusí - hrát roli též spoluúčast věřitelů na výběru správce. Osobu insolvenčního správce mohou věřitelé pouze změnit, mohou tak postupovat jen po ukončení přezkumného jednání (§ 29 odst. 1 insolvenčního zákona), kdy již není možné posouzení správnosti nároků uplatněných jednotlivými přihláškami pohledávek (dle § 192 odst. 1 insolvenčního zákona může insolvenční správce své stanovisko k přihlášeným pohledávkám změnit nejpozději na přezkumném jednání).

26. Teze, že insolvenční správce při uznání (pravosti, výše a pořadí) přihlášených pohledávek vystupuje jako zástupce věřitelů, je ovšem vyloučena i povahou věci, v insolvenčním řízení zpravidla vystupuje více věřitelů, jejichž pohledávky si ale vzájemně konkurují. Navíc i dle § 24 insolvenčního zákona se důvody podjatosti insolvenčního správce mohou týkat i účastníků řízení; tedy nejen dlužníka, nýbrž i jeho věřitelů. Jak by mohl být insolvenční správce podjatý z důvodu vlastního poměru k osobám věřitelů (nepodjatost v tomto směru vyžaduje § 24 insolvenčního zákona), když by současně platila teze, že insolvenční správce je zástupcem věřitelů.

27. Insolvenční správce tedy autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech věřitelů, kteří se nenacházejí v rovnoprávném postavení s insolvenčním správcem, obsah rozhodnutí nezávisí na jejich vůli. Za rozhodnutí insolvenčního správce tak lze považovat stanovisko insolvenčního správce k pohledávce věřitele na přezkumném jednání, které je vyjádřeno v seznamu přihlášených pohledávek, jež je přílohou protokolu z přezkumného jednání“

7.4 Postavení insolvenčního správce

Vymezení postavení insolvenčního správce je problematické, jako subjekt insolvenčního řízení disponuje širokým spektrem procesních práv a povinností. Existují různá pojetí postavení správce, v závislosti na míře a škále pravomocí, které jim zákon přiznává, způsobu jejich uplatnění a také na vztahu k ostatním účastníkům řízení. Nejčastěji zmiňované koncepty jsou insolvenční správce jako **zástupce dlužníka**. Přesto, že na správce přešla téměř všechna úpadcova dispoziční oprávnění, nelze ho považovat za dlužníkovu zástupce.¹¹⁸ Takové pojetí je však v rozporu s cílem IZ a axiomy, na kterých insolvenční právo stojí. Jako **orgán veřejné moci** zhodnotil postavení správce při uznávání pohledávek věřitelů ÚS ve výše citovaném rozhodnutí. Důvodů, pro zpochybnění takového pojetí je více. Takové postavení bylo přisuzováno správci v předchozí úpravě v ZKV a zcela jistě nebylo úmyslem zákonodárce takové pojetí kopírovat. Předně by musela být stanovena odpovědnost státu za jednání při výkonu činnosti správce, která nyní absentuje. Pochybné je také tvrzení ÚS, že správce autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech věřitelů. Dle mého názoru správce neplní žádný veřejný účel a nevidím ani jiné argumenty pro podporu jeho údajné mocenské pozice.

Dle usnesení ÚS ze dne 24. září 2009 sp. zn. III. ÚS 2101/09, považujeme insolvenčního správce „spíše“ za **zástupce věřitelů**.¹¹⁹ Zoulík nepovažoval správce ani za zástupce věřitelů, i když svou činností jedná vlastně v jejich zájmu.¹²⁰ Pro srovnání Konkursní řád předpokládal, že správcem konkursní podstaty může být jmenován také jeden z věřitelů, a sice z toho důvodu, že osoba správce zastávala v rámci konkursního řízení funkci zástupce věřitelů a správce majetku tvořícího majetkovou podstatu. „Správce měl povinnost konzultovat všechna důležitá rozhodnutí týkající se správy podstaty s věřitelským výborem.“¹²¹

Zde doplním, že s důvody vylučující postavení správce coby zástupce věřitelů při uznávání pohledávek uvedené v odůvodnění nálezu ÚS pod bodem 26. se plně

¹¹⁸ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P.. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003, s. 581.

¹¹⁹ V tomto nesouhlasím s názorem JUDr. Bohumila Havla, PhDr., který tvrdí, že insolvenční správce vystupuje jako zástupce, zejména nezajištěných věřitelů, viz.: diskuze na lexforum. Sk. Juraj Alexander: ALEXANDER, J. O popírání a zapírání [online]. *lex forum* [cit. 2012-02-01] Dostupná z: <<http://www.lexforum.cz/252>>.

¹²⁰ ZOULÍK, F. *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. Praha: SEVT, 1992, s. 37

¹²¹ FINTA, M. *Významné mezníky ve vývoji klasického konkursního řízení na našem území. Právo a Podnikání*. 2004, č. 7-8, s. 45 a násl.

ztotožňují. Hlavním cílem popěrného úkonu je snaha o zvýšení vlastního uspokojení ze společného zdroje. O konkurujících si nárocích věřitelů ve frontě na aktiva tedy není sporu.

Nejpřirozenější pozici správce v insolvenčním řízení vidím proto jako **zástupce majetkové podstaty**, když jedná především jako její správce nebo opatrovník. K postavení správce pak odkazují na podkapitulu *de lege ferenda*, kde se jí věnují podrobněji.

7.5 Argumenty proti popěrnému právu věřitelů

„38. Nelze přisvědčit argumentu Městského soudu v Praze uvedeného ve vyjádření k ústavní stížnosti, že zásah do čl. 36 odst. 1 Listiny je opodstatněn úsilím o zábranu zneužití popěrného práva vedoucím např. k průtahům v řízení. A to již proto, že předjíhá úmysl věřitele zneužívat právo, přesto, že příčiny (popření pohledávky jiného věřitele) mohou být objektivní (zejména nesprávná výše přihlášené pohledávky jiného věřitele). Přístup k soudu nemůže být podřízen spekulativní úvaze typu presumpce viny. 48. Na shora citovaném závěru o protiústavnosti napadeného ustanovení nemění nic to, že věřitelé poškození nesprávným přihlášením, resp. uznáním (nepopřením) insolvenčním správcem té které pohledávky (její pravosti, výše, pořadí) jiného věřitele mají možnost domáhat se po insolvenčním správci náhrady škody nebo jiné újmy (na základě § 37 insolvenčního zákona).“¹²²

Složitost tohoto tématu budiž podložena také třemi disenty soudců ÚS, které se opírali především o argumenty rychlosti řízení, možností se obrátit na správce se žalobou na náhradu škody a dále soudce Kůrka nastínil možnost žaloby z lepšího práva.¹²³

Komentáře odpůrců zavedení popěrného práva, reprezentované jedním z tvůrců Bohumilem Havlem především na argumentu, že insolvenčním řízení nemůže sloužit k řešení sporů, které svoji povahou patří do běžného nalézacího civilního řízení. Co se týká postavení správce, Havel kontruje ve veřejné debatě tím, že insolvenční správce není veřejnoprávní orgán, jako tomu bývalo za účinnosti ZKV. Vyjadřuje názor, že

¹²² Odůvodnění nálezu ÚS.

¹²³ Čímž je myšlen pravděpodobně postup dle ust. §225/6 IZ, který stanoví právo vlastníka na vydání výtěžku zpeněžení věci případně, že byla zpeněžena věc nepatřící do soupisu. Pokud jsem tento institut správně pochopil, chtěl zákonodárce vyjádřit myšlenku silnějšího (lepšího) práva nezávisle na chování správce, když umožňuje věřitelům dosáhnout uspokojení svého nároku mimo insolvenční řízení.

správce vystupuje jako zástupce, zejména nezajištěných věřitelů, a v tom duchu má konat. Pokud správce při posuzování pohledávky selže, je to dle Havla selhání jednotlivce, ne selhání systému. Soud má široké pravomoci v rámci dohlédací činnosti, včetně přezkumu hlasovacího práva nezávisle na úkonu popření nebo nepopření. S takovými argumenty lze těžko souhlasit bez výhrad. Svůj rozdílný postoj k postavení insolvenčního správce jsem již vyjádřil výše. K systémové vadám lze dodat, že tyto se nepoznají jen podle počtu problémových případů, ale také podle toho jaké vytváří podmínky pro selhání jednotlivých aktérů bez možnosti nápravy či pro potenciální nekalé praktiky ostatních aktérů. Absence popěrného práva do jisté míry takovou situaci dle mého názoru představovala.

7.6 Současný stav - nové popěrné právo

Aby s účinností nálezu Ústavního soudu nevznikla mezera v zákonné úpravě, která by mohla, přinést do insolvenčního řízení velký chaos, reagoval zákonodárce novelou IZ, řešící protiústavnost IZ znovuzavedením popěrného práva věřitelů. IZ tedy věřitelům popěrné právo přiznává, ale na rozdíl od předchozí úpravy v ZKV obsahuje řadu pojištěk, čímž se snaží vyhnout negativním důsledkům spojených se zneužíváním tohoto práva.¹²⁴ Prvním z těchto poměrně restriktivních pravidel je povinnost podat popěrný úkon na speciálním **formuláři**¹²⁵. Ten musí kromě dalších náležitostí¹²⁶ obsahovat srozumitelné vyjádření, zda je popírána pravost, výše či pořadí a dále důvody, pro které je pohledávka popírána. Smyslem těchto zvýšených formálních i obsahových náležitostí je zabránit chybám, které mohou vzniknout při ústní protokolaci

¹²⁴ Jak je konstatováno v důvodové zprávě: „Navrhovaná úprava spojuje právo jednotlivých věřitelů popírat přihlášené pohledávky jiných věřitelů s takovými povinnostmi, které mají zejména bránit získávání nepřiměřených výhod a účelovému zneužívání popěrného práva k vychylování rozhodovacích poměrů v řízení a k prodlužování insolvenčního řízení“ in Důvodová zpráva Novele InsZ. Systém ASPI [databáze]. Verze 13+. Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011 [cit. 12-03-07].

¹²⁵ Který zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti způsobem umožňujícím dálkový přístup, podobně jako např. formulář přihlášky na <https://isir.justice.cz/isir/common/stat.do?kodStranky=FORMULAR>>

¹²⁶ Náležitosti upravuje § 22a VoJŘ. Přílohy popěrného úkonu tvoří důkazní listiny, odůvodňující popření pohledávky. Nezbytnou součástí je také potvrzení plné moci v případě, že je popírající věřitel na jejím základě zastoupen.

u přezkumného jednání. Formulářová podoba by také měla umožnit snadnější orientaci insolvenčního soudu při rozhodování o zjevné bezdůvodnosti popření.¹²⁷

Zpřísněna je též časová možnost učinění popěrného úkonu v tom směru, že popření věřitelem musí být realizováno¹²⁸ nejpozději **tři dny před konáním přezkumného jednání**. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že má-li insolvenční soud možnost odmítnout popření pro zjevnou bezdůvodnost, musí být zachován prostor k posouzení obsahu popěrného úkonu. Z toho vyplývá, že věřitel již na přezkumném jednání své právo na popření uplatnit nemůže. Po této lhůtě je vyloučené napravování vad podání postupem podle §43 OSŘ, stejně jako nelze měnit důvod popření. Navíc k obsahově vadnému nebo opožděnému popěrnému úkonu se nepřihlíží a insolvenční soud je odmítne. Stejně tak bude odmítnut popěrný úkon, který soud shledá **zjevně bezdůvodný**. K tomu důvodová zpráva poněkud překvapivě uvádí, že zjevnou bezdůvodnost bereme jako tradiční obrat, typický pro české procesní poměry.¹²⁹ Pokud je mi známo, tak s tímto pojmem se právním řádu ČR setkáme pouze v případě, kdy NS dle § 243b odst. 1 odmítá usnesením dovolání. Spojení zjevné bezdůvodnosti s popěrným právem věřitele se mi nejeví jako vhodné, neboť v sobě zahrnuje široký prostor pro úvahy soudu o věcné podstatě popření pohledávky a spolu s ostatními omezeními popěrného práva věřitelů snižuje právní jistotu při realizaci těchto úkonů.

Kromě časových a formálních omezení je popěrné právo omezeno co do účinků a to hned ve dvojím směru. Především popření věřitelem **nemá vliv na výkon hlasovacího práva** popřeného věřitele na schůzi věřitelů. Problém vlivu popěrného úkonu na hlasovací práva věřitelů řeší ust. §51 odst. 3 IZ ve prospěch popřeného věřitele, jemuž zůstávají v rozsahu popřené pohledávky zachována hlasovací práva. Takové omezení účinků popěrného úkonu pravděpodobně snižuje motivaci věřitelů k popírání ostatních věřitelů. Jinými slovy, pokud by popěrné právo mělo přímý dopad na hlasovací práva v rámci věřitelských orgánů, zřejmě by byla četnost popěrných úkonů ze strany věřitelů vyšší. Dle důvodové zprávy by ovšem taková právní úprava vedla k: “*stěží*

¹²⁷ K tomu důvodová zpráva k zákonu č. 69/2011 Sb., změna insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, s. 32.

¹²⁸ V tomto případě doručeno soudu. Jedná se o hmotněprávní lhůtu.

¹²⁹ Na podporu tohoto tvrzení důvodová zpráva (k zákonu č. 69/2011 Sb., změna insolvenčního zákona a občanského soudního řádu) uvádí § 243b odst. 1 OSŘ či § 69 odst. 2 zákona č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnávací a odpůrčí.

zamezitelnému riziku taktického popírání pohledávek za účelem vychýlení rozhodovacích poměrů.”¹³⁰

Dále jsou účinky popření omezeny pouze na případy řešení úpadku **konkurzem a oddlužením**. Účinek popření tedy může reálně nastat až po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku a to nejdříve po uplynutí lhůty deseti dnů od skončení přezkumného jednání.¹³¹ Dle důvodové zprávy je tato prodleva zákonodárcem ponechána pro případ, že by se věřitel rozhodl vzít svůj popěrný úkon zpět.

Podle názoru soudce krajského soudu Rostislava Krhuta nebyla popěrnému právu přiznána účinnost v rámci reorganizace proto, že zatímco v konkursu má uspokojení pohledávky jednoho věřitele reálný dopad na věřitele ostatní, v rámci reorganizace tato provázanost při uspokojování pohledávek neexistuje.¹³²

Je otázkou, zdali se dá s tímto názorem souhlasit v případě, že taková pohledávka, jejíž zjištění je popěrným úkonem ovlivněno, je zahrnuta do reorganizačního plánu a tím ovlivní uspokojení pohledávek ostatních věřitelů. Na tom nic nemůže změnit ani pojistka ve formě testu nejlepšího zájmu, resp. testu spravedlnosti postaveném na dodržení pravidla absolutní přednosti jak vyplývá z ust. § 349 IZ.¹³³

Další z řady ochranných prvků sloužící k omezení možnosti zneužití popěrného práva je povinnost popírajícího věřitele složit **jistotu ve výši 10 000 Kč** na náklady incidenčního sporu. Pokud popěrný věřitel doloží, že mu hrozí nedůvodným popřením vznik škody nebo jiné újmy, může insolvenční soud uložit popírajícímu věřiteli, aby zaplatil jistotu k zajištění. Nedojde-li ke složení jistoty na náklady sporu nebo k zajištění náhrady škody (pokud její hrozba byla doložena) soud žalobu, již bylo uplatněno popření pohledávky, odmítne.

Účinný popěrný úkon věřitele je považován za určovací žalobu. Následné incidenční řízení, kterého se účastní popírající a popíraný věřitel, je přísně **koncentrováno**, tzn., mohou být projednány pouze skutečnosti a námitky uplatněné věřitelem v popěrném úkonu. I to lze považovat za další krok ve snaze zabránit zneužití popěrného práva.

¹³⁰ K tomu důvodová zpráva k zákonu č. 69/2011 Sb., změna insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, s. 32.

¹³¹ Ust. § 200 odst. 5 InsZ.

¹³² Vlastní záznam z konference na téma novelizace insolvenčního zákona 2011, ze dne 13. ledna 2011.

¹³³ Tyto mechanismy upravují podmínky, za kterých můžeme reorganizační plán považovat za spravedlivý ve vztahu ke každé skupině věřitelů.

Zajímavá situace může nastat, pokud budou věřitelé své pohledávky popírat navzájem. V tom případě se zřejmě předpokládá, že incidenční spory se spojí v jeden anebo mohou probíhat i paralelně, přičemž pravděpodobně dojde k tomu, že pohledávka jednoho z popírajících věřitelů nebude zjištěna. V důsledku toho by pak věřitel fakticky ztratil legitimaci být účastníkem jiného incidenčního sporu, ve kterém popírá pohledávky jiného věřitele. Novela IZ řeší tyto situace v §161 odst. 2, stanoví pro případ ukončení účasti popírajícího věřitele v incidenčním sporu, možnost pokračovat v tomto sporu avšak jen na návrh insolvenčního správce. Dnem doručení tohoto návrhu soudu se insolvenční správce stává účastníkem sporu a věřiteli poté soud vrátí složenou jistotu.

7.7 Zhodnocení současné úpravy + úvahy de lege ferenda.

Jak plyne z výše uvedeného, proces obnovení popěrného práva v našem právním řádu, neprobíhal zcela hladce. Doprovázela ho dlouhodobá diskuse plná protichůdných stanovisek a hodnocení odbornou veřejností, která se týkala jak znění Novely IZ, tak argumentace ÚS. Argumenty pro zavedení či nezavedení popírání se netýkaly vždy přímo jen postavení věřitelů, naopak do hry se dostala celá řada otázek souvisejících se samou podstatou insolvenčního práva a jeho dalšího vývoje u nás.

Jsem přesvědčen, že zavedení popěrného práva je z obecného hlediska krok správným směrem a je lepší ho věřitelům přiznat i třeba za striktních podmínek, než nepřiznat ho vůbec. Dosavadní zhruba roční zkušenosti s tímto institutem nevyvolaly ve většině případů významné negativní důsledky především, co se prodloužení řízení dotýká. Systémem ochranných prvků se zákonodárce snaží zabránit a eliminovat účelově a takticky vyvolané spory při popírání pohledávek jiných věřitelů a dalších a jejich negativních důsledků dobře známých z předchozí úpravy v ZKV. Další výhodou popěrného práva je, že se insolvenčnímu správci mohou dostat z tohoto úkonu formace, které by jinak neměl k dispozici, což může vést k přesnějšímu posouzení pohledávek a tím i k případné změně jeho stanoviska. Z obecného hlediska lze na popěrné právo nahlížet jako na další nástroj motivující věřitele k aktivitě při uplatňování svých práv v rámci IŘ.

Osobně však nesdílím přílišné nadšení nad formou popěrného práva tak, jak ho máme dnes. K některým jeho jednotlivým aspektům jsem se kriticky vyjádřil již výše. Formulářové podání, koncentrační lhůta a nemožnost dodatečné opravy jsou v souhrnu faktory natolik omezující a demotivující věřitele při využívání institutu popěrného

práva, že dle mého názoru nepředstavuje efektivní nástroj věřitelů k obraně svých práv. Problém vidím zejména v nepřiměřeně ztížených podmínkách uplatnění procesního práva před soudem.

Dále bych upozornil na problém, který jsem již nastínil výše v souvislosti s odmítnutím popěrného úkonu pro zjevnou bezdůvodnost. Takové odmítnutí totiž nemá oporu v textu zákona a není jasné, zda soud (v případě, že dospěje k názoru, že se k popření nepřihlíží) bude přezkoumávat pouze formální náležitosti podání, nebo ho bude posuzovat také po meritorní stránce.

Co se týká omezení podání třídní lhůtou před konáním přezkumného řízení, důvodová zpráva ji odůvodňuje zachováním možnosti popěrného věřitele na popření reagovat. Tento vcelku bohulibý záměr má ovšem i druhou stranu mince, když popřený věřitel může v této rozhodné době svou pohledávku navýšit, na což popírající věřitel již nemůže reagovat. Je tak opět odkázán na rozhodnutí insolvenčního správce zda pohledávku ve změněné výši a případně i na základě doplněných informací uzná či nikoli.

Je otázka, zda takto oslabené popěrné právo může plnit zamýšlenou ochranou funkci věřitelských práv a zda se jej věřitelé naučí používat. Lze dodat, že dosavadní vývoj spíše vykazuje určitý odstup věřitelů.

De lege ferenda lze uvažovat o zákonných opatřeních zejména v těchto směrech. Na několika místech jsem zmínil nejasnou pozici insolvenčního správce v rámci řízení, jehož vymezení je pro koncepci popěrného práva naprosto klíčové. V souladu se zásadami a cílem insolvenčního řízení navrhuji zformovat práva a povinnosti správce do pozice správce majetkové podstaty. Nic by nebránilo tomu, aby nadále zůstal osobou, která má hájit zájmy věřitelů způsobem, aby nedocházelo k nespravedlivému poškození nebo neodůvodněnému zvýhodnění kteréhokoli z nich. Přičemž je možné nechat se inspirovat dílem 6. nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., dále též "NOZ"), tedy správou majetku třetích osob. Bylo by vhodné konkrétně vymezit, které z úkonů správce mají jakou povahu a s jakými účinky se pojí, stejně jako formulovat nástroje procesní obrany. Jako vhodné se zjeví deklarovat jeho neutrální postavení mezi ostatními subjekty. Nebylo by také od věci zamyslet se nad možností rozdělení správců podle jejich odbornosti a zaměření. Není sporu o tom, že např. vedení konkurzů velkých

obchodních společností s mezinárodním dosahem je výrazně odlišné od řešení úpadku fyzických osob oddlužením.

Závěr

Na konci svého výkladu bych rád stručně shrnul závěry, ke kterým jsem ve své práci došel. Předmětem této diplomové práce je rozbor postavení věřitelů v insolvenčním řízení na pozadí vybraných institutů se zaměřením na postihnutí aplikačních a výkladových nejasností. Je třeba ještě jednou konstatovat, že tato práce nezpracovává dané téma vyčerpávajícím způsobem, neboť jak je zmíněno v úvodu, k tomu zdaleka neposkytuje dostatečný prostor.

Předně je potřeba zdůraznit pokrok, ke kterému s účinností IZ došlo ohledně práv a povinností věřitelů od předchozí úpravy obsažené v ZKV, a to prakticky ve všech směrech.

Ve vztahu k věřitelům je nyní zákon jasněji definovaný, vyrovnanější a především více odpovídá účelu insolvenčního řízení, kde jde především o uspokojení pohledávek dlužníkových věřitelů. Věřitel má možnost podrobně se seznámit s hospodářskou situací dlužníka. Na základě informací takto nabytých v průběhu insolvenčního řízení se může rozhodnout (je-li to možné), jaký způsob řešení úpadku pro něj bude nejméně výhodný. Zároveň však IZ klade větší nároky na odbornost a aktivní účast na řízení nejen věřitelů, ale i insolvenčního správce. V důsledku těchto revolučních změn se insolvenční řízení stalo ve valné většině případů rychlejší, efektivnější, transparentnější a jednodušší.

Ve svém textu jsem se pokusil poukázat na nejvýraznější konkrétní momenty průběhu řízení z pohledu věřitele.

Základním předpokladem uspokojení věřitelovy pohledávky je řádné a včasné uplatnění jeho pohledávky do insolvenčního řízení. Už v počáteční fázi řízení je patrná snaha zákonodárce o aktivitu věřitele. Věřitelé mají povinnost pravidelně lustrvat insolvenční rejstřík, aby se dozvěděli o zahájení insolvenčního řízení vůči jejich dlužníku a aby se prostřednictvím přihlášky mohli řízení zúčastnit. Za přínos lze považovat i to, že díky insolvenčnímu rejstříku odpadly problémy spojené s doručováním a došlo ke zvýšení informovanosti všech subjektů za současného snížení nákladů.

Průběh řízení mohou věřitelé ovlivnit nejvýrazněji prostřednictvím své účasti ve věřitelských orgánech, jejichž ustavení, kompetence a vliv na řízení jsem detailně rozebral výše. Jedním z nejvýznamnějších oprávnění věřitelských orgánů je bezesporu jejich vliv na zpeněžování majetkové podstaty. Shora jsem vyjádřil názor, že by bylo z věřitelského pohledu žádoucí zakotvení přesnějších pravidel pro možnost výkonu

hlasovacích práv věřitelů, jejichž pohledávky byly popřeny dlužníkem nebo insolvenčním správcem. Situace, kdy je rozhodnutí o hlasovacím právu popřeno věřitele ponecháno na vůli schůze věřitelů, resp. na insolvenčním soudu, rozhodně nepřispívá k posílení jistoty věřitelů ani k transparentnosti řízení. To stejné platí pro přetrvávající nejistotu z hlediska hlasování jednoho věřitele s různými pohledávkami v rámci věřitelských orgánů.

Úprava zcela specifického a mezi ostatními věřiteli dominantního postavení zajištěných věřitelů správně podporuje věřitele ke zvýšení obezřetnosti při sjednávání a správě svých závazků. IZ jinými slovy říká, že věřitel, který vynaloží náklady na zajištění své pohledávky, si tímto zároveň zajišťuje možnost přednostního uspokojení v rámci insolvenčního řízení. Při výkladu o zajištěných věřitelích jsem se opět zaměřil na situace, které nemají v zákonném textu jednoznačná řešení. Takové případy mohou oslabit právní jistotu věřitelů a otevírají prostor pro improvizaci a spekulativní kroky ze strany věřitelů. Nutno ovšem podotknout, že pozitiva, obsažená v úpravě zajištěných věřitelů, převažují nad těmito spornými situacemi. Za všechny mohu uvést zrušení limitu výše výtěžku zpeněžení tohoto majetku, z kterého mohou být zajištěni věřitelé uspokojeni. Kladně hodnotím také právo zajištěných věřitelů udělovat insolvenčnímu správci pokyny ohledně správy a zpeněžení předmětu zajištění. Věřitelé tak mají přímý vliv na to, aby částka získaná zpeněžením zajištění byla co nejvyšší.

Zajímavou otázkou je jistě i poměrně nový institut v podobě popěrného práva věřitelů. Diskuse o možnosti věřitelů popírat pohledávky jiných věřitelů otevřela prostor i pro úvahy o jiných aspektech insolvenčního řízení a vyústila ve znovuzavedení popěrného práva do zákona. Přesto, že jsem v textu mé práce vyjádřil nesouhlas s přísnou koncentrací tohoto úkonu do třídenní lhůty před konáním přezkumného řízení, považuji jeho navrácení do právního řádu za krok správným směrem. Pravděpodobně až dlouhodobější zkušenost pomůže odhalit jeho nedostatky a zároveň umožní objektivnější hodnocení tohoto významného věřitelského oprávnění.

Zřejmě nejzávažnějším problémem IZ je z mého pohledu stále nejasná a pro věřitele ve svých důsledcích tvrdá úprava odpovědnosti za přihlášení nadhodnocené pohledávky. I přes zmírňující novelu zavádějící diskreční pravomoc soudu při ukládání peněžitých sankcí, je podle mého názoru konstrukce objektivní odpovědnosti na tomto místě nevhodná.

Na závěr bych rád zdůraznil, že kritický tón, který na mnoha místech této práce volím, není projevem mého názoru na koncepci věřitelů v IZ jako celku, ale víceméně koresponduje se zadáním a způsobem zpracování této práce. Zaměřil jsem se na nejasné otázky či sporné situace, na které zákon nedává jednoznačnou odpověď a kterých lze v zákoně najít stále dostatek. Některé takové nejasnosti odstranila rychle se rozvíjející judikatura, na některé z nich jsem se snažil najít odpověď sám, případně jsem se pokusil nabídnout možné řešení konkrétních situací úvahami *de lege ferenda*.

Celkové prověřitelské pojetí IZ z mého pohledu odpovídá náročným požadavkům na moderní právní normy. Je zcela přirozené, že kodex takového rozsahu a významu jako IZ se zejména v úvodních letech své účinnosti bude potkávat s mnoha aplikačními problémy. To ovšem nesnižuje kvalitu takového předpisu, který má dle mého názoru potenciál a perspektivu obstát v tržním prostředí a poskytnout věřitelům i dlužníkům smysluplné a efektivní řešení jejich ekonomické situace.

Seznam zkratk

IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový občanský zákoník)
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud
ZKV	zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní a časopisecká literatura:

- DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. I.* Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.
- FINTA, M. *Významné mezníky ve vývoji klasického konkursního řízení na našem území. Právo a Podnikání.* 2004, č. 7-8, s. 45 a násl.
- HOLLÄNDER, P. *Filozofie práva.* Praha : Aleš Čeněk, s. r. o., 2006.
- HOLEŠÍNSKÝ, P., POLITZER, T., STRNAD, M. *Nové insolvenční právo v České republice. Právní rádce.* 2007, č. 11.
- KOLESÁR, P., HAVEL, B. *Připustnost tzv. předbalené reorganizace bez návrhu či proti vůli dlužníka. Obchodněprávní revue,* 2011, č. 7, s. 202.
- KOZÁK, J.; BUDÍN, P.; DADAM, A.; PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení.* Komentář. Praha : ASPI, a.s., 2008 K
- KOTOUČOVÁ, Jiřina. *Zákon o úpadku a způsob jeho řešení (insolvenční zákon): komentář.* Praha: C. H. Beck, 2008
- KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Zákon a úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář.* Praha: C. H. Beck, 2010.
- PACHL, Lukáš. *Průvodce věřitele insolvenčním řízením. Právní fórum,* 2008, roč. 5, č. 1, s. 2 -17.
- PACHL, L.: *Insolvenční zákon s judikaturou,* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011.
- POHL, T. *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice. Bulletin advokacie.* 2007, č. 11, s. 19.
- RICHTER, T. *Insolvenční právo,* 1. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008.
- RICHTER, T. *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění.* In *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo.* Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2006.
- SCHELLEOVÁ, I. *Evropská právní úprava insolvenčního práva a její vliv na právní úpravu insolvenčního řízení v České republice.* In *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo,* Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2006. s. 30.
- SCHELLEOVÁ, I. *Cesta k novému insolvenčnímu právu.* In *Právní a ekonomické problémy současnosti II. Sborník prací,* Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. s. 112.
- STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P.. *Civilní proces a organizace soudnictví.* Brno: Doplněk, 2003, s. 581.
- ŠEVČÍK, D. *Apendix insolvenčního práva - povinnost věřitelů platit do majtkové podstaty v závislosti na výsledku přezkumu přihlášek.* In *Bulletin advokacie.* 2010. r. 17. č. 3. s. 28-31.
- TARANDA, P. *Nad některými souvislostmi sankce za nadsazenou přihlášku pohledávky v insolvenčním řízení.* In *Daně a právo v praxi.* 2008. r. 13, č. 6. s. 54.
- WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice.* 5. vydání. Praha: Linde Praha, 2008.
- ZELENKA, J. aj. *Insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb., ve znění zákona č. 312/2006 Sb., č. 108/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb.) poznámkové*

vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2008.

- ZOULÍK, F. *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. Praha: SEVT, 1992.
- ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 4, s. 158.

Seznam použité judikatury:

Nález Ústavního soudu ze dne 31. srpna 2004 sp. zn. I. ÚS 371/04

Nález Ústavního soudu ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10

Nález Ústavního soudu v ze dne 26. 1. 2009, sp. zn. I ÚS 2536/08

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2009, Sp. zn. 29 Cdo 1390/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2002, sp. zn. 29 Cdo 2192/2001

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, Cpjn 19/98

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 NSČR 16/2011-P8-23, KSPH 39 INS 4718/2009

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. června 2009, sp. zn. KSHK 41 INS 423/2009, 1 VSPH 105/2009

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. 1 VSPH 258/2010, KSPL 27 INS 5308/2008

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 7. 2008, sp. zn. 1 VSPH 94/2008, KSUL 45 INS 150/2008

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 15 Cmo 224/2009

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 7. 2012, 1 VSOL 187/2012-A-69, KSBR 24 INS 15829/2011

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 12. 2009, sp. zn. 1 VSPH 701/2009, KSPL 54 INS 3007/2009

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 2011, sp. zn. 12 Cmo 13/2010-112, KSOS 33 INS 4982 / 2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 9. 2008, sp. zn. 29 NSČR 4/2008

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. KSHK 41 INS 128/2008, 1 VSPH 8/2008-P ze dne 29.4.2008

Usnesení nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. 29 NSČR 2/2010, KSPA 56 INS 2581/2008

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.07.2008, č.j. 1 VSPH 101/2008

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 1. 2010, sp.zn. MSPH 59 INS 2007/2009

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 2. 2010, sp. zn. MSPH 89 INS 1186/2008

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 2. 2009, sp.zn. KSOS 13 INS 93/2008, 3SOL 46/2009

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 2008, Sp. zn. MSPH 94 INS 913/2008

Internetové zdroje:

- ALEXANDER, J. O popírání a zapírání [online]. *lex forum* [cit. 2012-02-01] Dostupná z: <<http://www.lexforum.cz/252>>.
- DEUTSCH, E., Zástupce KSKŘI v ČR. článek Konkursní Noviny [online], *Konkursní noviny*, 2008, č. 10. Dostupný z <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=1881>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, insolvenční zákon [online], 14. srpna 2010 [cit. 14. srpna 2010] Dostupné na <insolvencni-zakon.justice.cz/news_docs/duvodova_zprava.doc>.
- KOZÁK, J. Poradna Konkursních novin. *Konkursní noviny* [online]. Praha: COOPER PRESS, s.r.o., 2008, č. 21, vydáno 22.10.2008 [cit. 14.12.2009]. Dostupné z <<http://www.konkurs.cz/clanek.html?ida=1968>>.
- KOZÁK, J. Poradna Konkursních novin. *Konkursní noviny* [online]. Praha: COOPER PRESS, s.r.o., 2008, č. 13, vydáno 25.06.2008 [cit. 14.12.2009]. Dostupné z <<http://www.konkurs.cz/clanek.html?ida=1908>>.
- LISSE, Luděk. Malá poznámka ke kritice zrušení části insolvenčního zákona. *EPRAVO.CZ* [online]. Vydáno 21. 9. 2010, [cit. 12-03-15]. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/mala-poznamka-ke-kritice-zruseni-casti-insolvencniho-zakona-66193.html>>. ISSN 1213-189X.
- MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Čtenáři se ptají a my odpovídáme* [online]. Konkursní noviny, 3. srpna 2011 [cit. 3. srpna 2011]. Dostupné na <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2747>>.
- PACHL, Lukáš. Co se skrývá pod pojmem hodnota zajištění v § 167 odst. 2 insolvenčního zákona?. *Konkursní noviny* [online]. Brno: COOPER PRESS, s.r.o., 2010, č. 19, vydáno 19. 9. 2010 [cit. 12-03-01]. Dostupné z <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2464>>.

Abstract

The theme of my graduation thesis is “The Status of Bankruptcy Creditors in Insolvency Proceedings according to the Act No. 182/2006 Coll., (The Insolvency Act)”. The purpose of my thesis is to provide a comprehensive analysis aimed at creditor’s rights and duties during insolvency proceedings, with a special attention focused on selected topics. One of my goals is to highlight the big progress of creditors achieved with the new legal regulation. I also concern myself with those provisions of The Insolvency Act, which from my perspective offer an ambiguous interpretation. Therefore application of these provisions may cause problematic situation difficult to be resolved. The thesis is structured into seven chapters. The first two parts are dedicated to a general introduction to the insolvency law with an accent to basic legal principles and institutes of insolvency proceedings. We find there also a brief historical overview of insolvency in Czech Republic as well as general aspects of replacing The Act No. 328/1991 Coll., on bankruptcy and settlement (The Bankruptcy and Settlement Act) with a new Insolvency Act.

In Chapter 3, I describe the basic creditor’s instruments they can use in order to impact the effectiveness of their claims satisfaction mentioning also one of the bankruptcy conditions which is the plurality of creditors. The Chapter 4 is focused on individual claims as per their categories as exercised by the different creditor’s classes. Following Chapter 5 is dedicated to the legal regulation of the creditors meeting and creditors committee, their competencies and powers within the proceeding. The chapter 6 is devoted to a status of secured creditors and their prerogative powers that resulted in their strong dominant position between other creditors classes. Finally in Chapter 7 I focus my attention to the new creditors power which is the contesting of creditor’s claims in insolvency proceedings.

Within the different parts of the text I try to express my opinions on concrete problematic and I introduce also some in my opinion on optimal *de lege ferenda* statutory resolution.

Even if the legal regulation of The Insolvency Act is not flawless in all points of application and interpretation, I came to conclusion that it represents a significant contribution for creditors and it helps to find an effective way to claim their rights.

Abstrakt

Tématem mé diplomové práce je postavení věřitelů v insolvenčním řízení podle zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (Insolvenční zákon). Cílem této práce je podat ucelený výklad o právech a povinnostech věřitelů v insolvenčním řízení na pozadí vybraných institutů, které korespondují s názvy jednotlivých kapitol. Jedním ze záměrů je vystihnout posun v postavení věřitelů od předchozí úpravy obsažené v zákoně č. 328/1991Sb., o konkurzu a vyrovnání. Dále jsem zaměřil svou pozornost na některá z mého pohledu nejasná ustanovení IZ, která mohou způsobit aplikační či výkladové problémy.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První dvě části jsou věnovány obecnému uvedení do problematiky insolvenčního práva a stručnému historickému přehledu vývoje úpadkového práva v České Republice, včetně důvodů nahrazení předchozího zákona o konkurzu a vyrovnání novým insolvenčním zákonem. Zároveň přiblížím jednu z podmínek úpadku - pluralitu věřitelů. Kapitola 3 popisuje ve stručnosti základní nástroje věřitelů, kterými mohou uplatnit svůj vliv na insolvenční řízení a zároveň ovlivnit možnost uspokojení svých nároků. Ve 4. kapitole je zaměřena pozornost na pohledávky věřitele, jejich kategorizaci a způsob uplatnění v závislosti na jejich charakteru. Kapitola 5 se věnuje působnosti a pravomocím věřitelských orgánů, prostřednictvím kterých mohou věřitelé uplatňovat svůj vliv na řízení. Následuje 6. kapitola, ve které je rozebráno specifické postavení zajištěných věřitelů a jejich oprávnění, které jim zajišťuje dominantní postavení mezi ostatními věřiteli. V poslední kapitole 7 se zabývám znovuzavedením popěrného práva věřitelů do zákona a jeho současné podobě.

Ve své práci se snažím poukázat jak klady tak i na sporné otázky současné úpravy. Pokouším se k jednotlivým otázkám zaujímat vlastní stanoviska a hodnocení, a tam kde se to jeví vhodné tak i úvahy o možných optimálních řešeních *de lege ferenda* konkrétních situací.

Insolvenční zákon zaznamenal za dobu své účinnosti některé aplikační i výkladové nedostatky, přesto jsem přesvědčen, že je významným přínosem pro věřitele při efektivním uplatňování jejich nároků.

Klíčová slova

insolvenční řízení - Insolvency Proceedings
věřitel - Creditor